

กรมศิลปากร

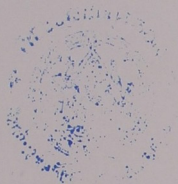

3ก

การศึกษารูปแบบประติมากรรม
จากแหล่งโบราณคดี

เส้นทางพระ

อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

Principles

การศึกษารูปแบบประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
เลขหมู่ ๗๓๐

พิมพ์ครั้งแรก ปีพุทธศักราช ๒๕๕๘

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๒๘๓-๑๙๖-๖

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี

สำนักศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรี กรมศิลปากร

กระทรวงวัฒนธรรม

ที่ปรึกษา

นายบวรเวท

รุ่งรุจี

อธิบดีกรมศิลปากร

นางสุนิสา

จิตรพันธ์

รองอธิบดีกรมศิลปากร

นายไพรพณ

พิสนุพงศ์

รองอธิบดีกรมศิลปากร

นายสหภูมิ

ภูมิธฤติรัฐ

รองอธิบดีกรมศิลปากร

นายวิเศษ

เพชรประดับ

ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ ๒
สุพรรณบุรี

ผู้ตรวจต้นฉบับ

นางณัฏฐภัทร

จันทวิช

นักโบราณคดี ๑๐ ชช.

(ผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี
และพิพิธภัณฑ์)

ผู้เรียบเรียง

นางนิภา

สังคนาคินทร์

อภินันทนากการ

ออกแบบ

นายจักริน

อุตตะมะ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี

พิมพ์ที่

บริษัท พรทรัพย์การพิมพ์ จำกัด

๙๑ / ๒๔ หมู่ ๔ ซอยรามอินทรา ๒๑

ถนนรามอินทรา แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐ โทร ๐๒ ๙๗๐ ๘๙๘๙

คำนำ

เนินทางพระ เป็นศาสนสถานเนื่องในศาสนาพุทธ นิยามหายาน ตั้งอยู่ที่อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ นักวิชาการเชื่อว่าเป็นศาสนสถานประจำเมือง “สุพรรณปุระ” ซึ่งกล่าวถึงในจารึกปราสาทพระขรรค์ของราชอาณาจักรกับพูชาว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูป พระนามว่า “พระชัยพุทธมหานาถ” ไปประดิษฐาน ณ เมืองต่างๆ ที่อยู่ในพระราชอำนาจ รวม ๒๓ เมือง มีเมืองลโวทยปุระ สุพรรณปุระ คัมพูกปัญญะชัยราชบุรี ศรีชัยสิงหบุรี และศรีชัยวัชรบุรี ซึ่งสันนิษฐานว่าตั้งอยู่บริเวณภาคกลางของราชอาณาจักรไทย

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒ หน่วยศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรี ดำเนินการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ และพบโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่าจำนวนมาก แต่แรกเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง จนถึงพุทธศักราช ๒๕๓๘ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี ขอนำชิ้นสำคัญไปจัดแสดงนิทรรศการถาวร ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนอย่างยิ่ง ต่อมาจึงเคลื่อนย้ายโบราณวัตถุทั้งหมดมาเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากโบราณวัตถุจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ มีรูปแบบประติมากรรมที่ควรค่าแก่การศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลวิชาการ กรมศิลปากรจึงมอบให้สำนักศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรี โดยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุพรรณบุรี ดำเนินงานและจัดทำหนังสือเรื่อง “การศึกษารูปแบบประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ” ออกเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ เพื่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจและพร้อมจะร่วมกันปกป้องธำรงรักษาให้มั่นคงยั่งยืนสืบไป

กรมศิลปากรหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรื่อง “การศึกษารูปแบบประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ” นี้ จะอำนวยประโยชน์แก่นักวิชาการและผู้สนใจศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านโบราณคดี รวมทั้งผู้ที่ประสงค์จะต่อยอดความรู้ที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

493431

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND
SUPHANBURI

3 1111 90002949 5

(นายบวรเวท รุ่งรุจี)
อธิบดีกรมศิลปากร

730
น 623 ก
๗ ๐๒

สารบัญ

สภาพทั่วไปของจังหวัดสุพรรณบุรี	๘
ประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมือง สุพรรณบุรี	๑๐
เนินทางพระ	๑๕
ประติมากรรมทำมาจากหินทราย	๒๐
กลุ่มประติมากรรมสำริด	๒๒
กลุ่มประติมากรรมปูนปั้น	๒๔
ประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ	๓๗
บรรณานุกรม	๑๕๔

ประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดี
เนินทางพระ

อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

สภาพทั่วไปของจังหวัดสุพรรณบุรี

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้ง ๑๔ องศา ๔ ลิปดา ถึง ๑๕ องศา ๕ ลิปดาเหนือ และเส้นแวง ที่ ๙๙ องศา ๑๗ ลิปดา ถึง ๑๐๐ องศา ๑๖ ลิปดาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เฉลี่ยประมาณ ๓-๑๐ เมตร มีพื้นที่ประมาณ ๕,๓๕๘.๐๐๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๓,๓๔๘,๗๕๕ ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๐ ประมาณ ๑๐๗ กิโลเมตร ทางรถไฟประมาณ ๑๔๒ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ

ติดต่อกับจังหวัดชัยนาทและจังหวัดอุทัยธานี

ทิศใต้

ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันออก

ติดต่อกับจังหวัดอ่างทอง จังหวัดสิงห์บุรี

และพระนครศรีอยุธยา

ทิศตะวันตก

ติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดอุทัยธานี

ประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี

จากหลักฐานทางโบราณคดีในจังหวัดสุพรรณบุรี ปรากฏร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์ในอดีตไม่น้อยกว่า ๓,๕๐๐ ปี นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคหินใหม่ (Neolithic) กระทั่งเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน หลักฐานสำคัญสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในยุคหินใหม่ พบอยู่ในหลายพื้นที่จังหวัด อาทิ อำเภอหนองหญ้าไซ อำเภอดอนเจดีย์ อำเภอด่านช้าง และอำเภออู่ทอง โดยเฉพาะแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร อำเภอหนองหญ้าไซ พบภาชนะดินเผา “หม้อสามขา” ที่แสดงถึงความสัมพันธ์กับชุมชนโบราณในวัฒนธรรมบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมลุ่มซานหรือหลงซานทางตอนใต้ของประเทศจีน เมื่อเข้าสู่ยุคโลหะ ที่ผู้คนเริ่มรู้จักใช้เทคโนโลยีนำมามาใช้ดลึงเหล็กและสำริดเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับและอาวุธต่างๆ เพื่อให้เหมาะกับการใช้งานและใช้ได้ดีกว่าเครื่องมือหิน นอกจากนี้ ยังพบโบราณวัตถุสำคัญอีกหลายชิ้น ที่พบในเขตอำเภออู่ทองและพื้นที่ใกล้เคียง อาทิ ลูกปัดหินอาเกตและคาร์เนเลียน ตั้มหุรูปสัตว์ ๒ หัวที่เรียกว่า ลิง-ลิง-โอ ทำจากหินเนฟไฟรท์ และตะเกียงโรมัน ฯลฯ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในยุคนี้เริ่มมีการติดต่อกับชุมชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีการขยายพื้นที่ติดต่อค้าขายกับดินแดนอื่นที่ไกลออกไป เช่น ประเทศอินเดีย เปอร์เซียและจีน ฯลฯ รวมถึงการระบุถึงพระเจ้าอโศกมหาราช แห่งราชวงศ์โมริยะว่าได้ส่งพระสมณทูต ๒ รูป คือพระโสณะเถระและพระอุตระเถระ จากประเทศอินเดีย เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ จึงนำไปสู่ข้อสันนิษฐานว่าบริเวณภาคกลาง ภาคตะวันตกของไทย คือ ศูนย์กลางการค้าขาย “สุวรรณภูมิ” หมายถึงดินแดนแห่งทองคำ

ในสมัยประวัติศาสตร์ มีศูนย์กลางอยู่บริเวณเมืองโบราณทางแถบภาคกลางและภาคตะวันตก ซึ่งเคยเป็นเมืองท่าสำคัญบนเส้นทางการแลกเปลี่ยนและค้าขาย รวมถึงการนับถือศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์จากประเทศอินเดีย ในนามของวัฒนธรรมทวารวดี มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ นักภาษาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสกล่าวว่า ศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีอยู่ที่เมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งสอดคล้องกับศาสตราจารย์บวสเชอลิเยร์^๒ โบราณวัตถุสำคัญพบที่เมืองโบราณอู่ทอง ได้แก่ ประติมากรรมรูปพระภิกษุ ๓ องค์เรียงกันอุ้มบาตรไว้ที่บั้นเอว ครองจีวรห่มคลุมมีลักษณะเป็นริ้วแสดงอิทธิพลศิลปะอินเดียสมัยอมราวดี มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๐ เหรียญกษาปณ์สมัยโรมัน และลูกปัดชนิดต่าง ๆ ตลอดจนได้พบเหรียญเงินมีจารึกอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤตว่า “ศรีทวารวดี ศวรปุณยะ” หมายถึง บุญกุศลของพระราชแห่งทวารวดี รวมถึงชิ้นส่วนจารึกภาษามอญและภาษาสันสกฤตจำนวนหนึ่ง ส่วนโบราณสถานที่มีทั้งที่ก่อด้วยอิฐและศิลาแลง สภาพส่วนใหญ่เหลือแต่ฐานทั้งที่เป็นแบบฐานทรงกลมแปดเหลี่ยม สี่เหลี่ยมจัตุรัสและสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรทวารวดีที่เมืองโบราณอู่ทองเริ่มเสื่อมความสำคัญลงพร้อมกับการสิ้นสุดลงของวัฒนธรรมทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖

^๒ สักดิซีย์ สายสิงห์, ทวารวดี ศิลปกรรมยุคแรกเริ่มในดินแดนไทย เอกสารคำสอนรายวิชา ๓๐๗๔๐๓ ศิลปะในประเทศไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๖-๑๔ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๔๓,๔ (จัดสำเนา)

ต่อมาวัฒนธรรมขอมจากอาณาจักรกัมพูชา ได้แพร่เข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย ทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลางและภาคตะวันตก ได้พบหลักฐาน ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จารึก และร่องรอยของชุมชนโบราณ ระหว่างพุทธ ศตวรรษที่ ๑๒-๑๘ โดยเฉพาะช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ บริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลอง - ท่าจีน ได้พบหลายพื้นที่แถบจังหวัดสุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรีและจังหวัดเพชรบุรี ในจังหวัด สุพรรณบุรี พบในเขตอำเภอเมืองที่วัดปู่บัว วัดสำปะชิว บ้านหัวเกาะ วัดลาวทอง และวัด สนามชัย นอกจากนี้ยังพบที่แหล่งโบราณคดีบ้านหนองแจง อำเภอดอนเจดีย์ และแหล่งโบราณคดี เนินทางพระ อำเภอสามชุก ทำให้เกิดแนวความคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับอิทธิพลขอม จากอาณาจักรกัมพูชาในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ที่ทรงแผ่ขยายอำนาจทางการเมือง เข้ามาในบริเวณดังกล่าว โดยเชื่อมโยงหลักฐานข้อความในจารึกปราสาทพระขรรค์ที่พบใน เมืองพระนคร กล่าวถึงการสร้างพระชัยพุทธมหานาค และพระราชทานให้นำไปประดิษฐาน ตามสถานที่ต่างๆ รวม ๒๓ เมือง โดยส่วนหนึ่งเป็นเมืองในภาคกลางและภาคตะวันตก ของประเทศไทย ได้แก่ ลวไทยปุระ หมายถึง เมืองละโว้หรือลพบุรี คัมพูกปัฏณะ หมายถึง โบราณสถานสระโกสินารายณ์ ชัยราชบุรี หมายถึงที่วัดมหาธาตุ จังหวัดราชบุรี ศรีชัยสิงห์บุรี หมายถึงเมืองโบราณปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี ศรีชัยวัชรบุรี หมายถึง โบราณสถาน กำแพงแลง จังหวัดเพชรบุรี และสุวรรณปุระน่าจะหมายถึงโบราณสถานเนินทางพระ จังหวัด สุพรรณบุรี กระทั่งวัฒนธรรมขอมเริ่มลดความสำคัญลง ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และเกิดศูนย์กลางแห่งใหม่นามว่า “สุพรรณภูมิ” ปรากฏนามในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑ (พ.ศ. ๑๘๒๖) รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ระบุชื่อเมืองที่เป็นอาณาจักรเขตน่านทิศใต้ ของกรุงสุโขทัย ดังข้อความว่า

“...พ่อขุนพระรามคำแหงนั้นหาเป็นท้าวพระยา หาเป็นครูอาจารย์.... หากนจักเสมอมิได้ อาจปราบฝูงข้าศึก มีเมืองกว้างช้างหลาย ปราบเบื้องตะวันออกอรอดสรลง เป็(อ)ง ห้วนอนรอดคนที พระบาง แพรก **สุพรรณภูมิ** ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ผังทะเล สมุทรเป็นที่แล้ว...”^๓

^๓ กรมศิลปากร, ประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี (กรุงเทพฯ: สารรังสรรค์, ๒๕๔๒) , ๑๔.

เมืองสุพรรณภูมิ จึงมีฐานะเป็นเมืองสำคัญคู่กับราชธานีกรุงศรีอยุธยา และเมื่อมีการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง พ.ศ. ๑๘๙๓-๑๙๑๒) แล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุนหลวงพ่ोजั่วในฐานะพระเชษฐาของพระมหาลีของพระองค์ไปช่วยพระราเมศวรพระโอรสในคราวยกทัพไปตีเมืองนครธมของขอม^๔ ซึ่งนอกจากจะมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติแล้ว ขุนหลวงพ่ोजั่วหรือสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ ยังมีพระปรีชาสามารถในการรบ เพื่อขยายอำนาจและเสริมความมั่นคงทางการเมืองให้กับกรุงศรีอยุธยา

และเมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) เสด็จสวรรคต ขุนหลวงพ่ोजั่วหรือสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ ซึ่งครองเมืองสุพรรณภูมิ ได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อมา พระองค์ทรงเป็นต้นราชวงศ์สุพรรณภูมิปกครองกรุงศรีอยุธยาราชธานี ในขณะเดียวกันสุพรรณภูมิก็ยังคงฐานะเป็นเมืองลูกหลวงสำคัญ มีเจ้าเมืองปกครองเช่นเดิม สืบเนื่องจนถึงสมัยเจ้านครอินทร์ หรือ เจียว-ลก-ควน-อิน ในเอกสารจีน และเสด็จขึ้นครองกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๙๕๒-๑๙๖๗) ทรงพระนามว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช^๕ ในรัชสมัยของพระองค์ทรงรวมเมืองใหญ่ทั้งสาม คือ สุพรรณบุรี สุโขทัยและอยุธยา เข้าด้วยกันอย่างถาวร ทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางของการปกครองสยามประเทศที่สมบูรณ์

ชื่อเมืองสุพรรณภูมิเปลี่ยนเป็น “สุพรรณบุรี” เมื่อใดไม่มีหลักฐานระบุชัด พบเพียงเอกสารเก่าที่สุดที่ปรากฏชื่อ “สุพรรณบุรี” คือพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ซึ่งเขียนเมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๓ ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

^๔ วรพร พรหมใจรักษ์, บทบาทและความสำคัญของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพ่ोजั่ว) ที่มีต่อเมืองสุพรรณบุรี เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี เรื่องจากทวารวดีถึงสุพรรณภูมิ:หลักฐานและข้อมูลใหม่ทางโบราณคดี วันที่ ๑๖-๑๗ กันยายน ๒๕๕๒, (อิดสำเนา)

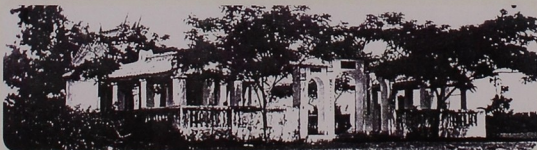
^๕ กรมศิลปากร, เรื่องเดียวกัน, ๑๔.

แสดงว่าขณะนั้น เมืองนี้มีชื่อว่า “สุพรรณบุรี” แล้ว และหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาถูกพม่าทำลาย เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๐ เมืองสุพรรณบุรีอาจถูกทิ้งร้างไปด้วย จนกระทั่งในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ราวพ.ศ. ๒๓๗๙ ปรากฏชื่อสุพรรณบุรีอีกครั้งในนิราศสุพรรณ บทประพันธ์ของสุนทรภู่ ว่า

เข้าแดนสุพรรณบุรี
ทุ่งท่าปายิ่งรื่น
ตะวันเย็นเห็นหาดหน้า
เมืองสุพรรณบุรี

เรือเปลี่ยว เดียวเอย
รกเรือเบือซม
ท่ามี
กร้าง^๖

ครั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผนวช ได้เสด็จอุดงค์ทอด พระเนตรวัดป่าเลไลยก์แล้วจึงโปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์วิหารและพระพุทธรูป “หลวงพ่อด” ดังปรากฏหลักฐานพระราชลัญจกรบริเวณหน้าบันของวิหาร ใน พ.ศ. ๒๓๔๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิรูปการปกครองหัวเมือง เป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองสุพรรณบุรีให้ขึ้นอยู่กับมณฑลนครชัยศรี ประกอบด้วย เมืองนครชัยศรี เมืองสุพรรณบุรี และเมืองสมุทรสาคร นอกจากนี้ ในคราวเสด็จประพาสต้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่เมืองสุพรรณบุรี ทรงนมัสการสถานที่สำคัญหลายแห่ง กระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ยกฐานะเมืองสุพรรณบุรีเป็นจังหวัด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

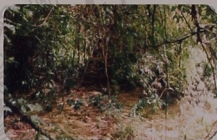
^๖ กรมศิลปากร, เรืองเดียวกัน, ๒๒.

เส้นทางพระ

อำเภอสามชุกและประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดีเส้นทางพระ

สภาพทั่วไป

แหล่งโบราณคดีเส้นทางพระ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ดอนตำพระ หรือดอนทางพระ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ทางฝั่งด้านตะวันออกของลุ่มแม่น้ำท่าคอยและแม่น้ำสุพรรณบุรี (แม่น้ำท่าจีน) จากภาพถ่ายทางอากาศ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ และ ๒๕๐๘ พบร่องรอยของกำแพงล้อมรอบสองชั้น กำแพงด้านในมีขนาดความกว้างและความยาวประมาณ ๕๐ เมตร ส่วนกำแพงชั้นนอกมีความกว้างและความยาวประมาณ ๑๕๐ เมตร โดยมีศาสนสถานรูปแบบปราสาทขอมอยู่ตรงกลางเป็นประธาน (การสำรวจวัฒนธรรมโบราณบนลุ่มแม่น้ำแม่กลอง-ท่าจีนด้วยเทคโนโลยีสื่ระยะไกล (Remote Sensing)^๗ ปัจจุบันแหล่งโบราณคดีเส้นทางพระเหลือพื้นที่ประมาณ ๒ ไร่เศษ มีสภาพเป็นเนินดินรูปสี่เหลี่ยม ตั้งอยู่กลางทุ่งนา มีหญ้าและต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุมเต็มพื้นที่ บริเวณเนินด้านในนี้พบเศษศิลาแลง อิฐ ชิ้นส่วนปูนปั้นกระจายอยู่ทั่วไป

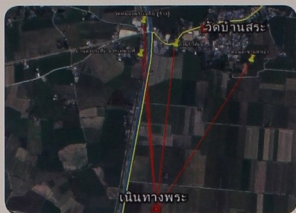

^๗ ผศ.ดร. พงนก กาญจนจันทร์ และคณะ รายงานการวิจัยการสำรวจวัฒนธรรมโบราณลุ่มแม่น้ำแม่กลอง-ท่าจีน ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ ด้วยเทคโนโลยีสื่ระยะไกล (Remote Sensing) กรกฎาคม ๒๕๕๖

ระหว่างพ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๘ มีราษฎรตำบลบ้านสระ ซึ่งได้รับการแนะนำจาก นายสมยศ ดวงประทีปให้นำโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ได้จากค้นพบในบริเวณบ้าน ซึ่งอยู่ห่างจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระไปทางทิศใต้ ประมาณ ๑,๓๐๐ เมตร มามอบให้กับ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ซึ่งเป็นประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากโลหะ ภาชนะดินเผา ลูกปัดหินสี และชิ้นส่วนตุ้มหูจากดินเผา ชิ้นหนึ่งที่มีความคล้ายคลึงกับตุ้มหูและปรากฏในประติมากรรมรูปบุคคลสมัยทวารวดี พบที่เมืองโบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี และที่เมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ทำให้สันนิษฐานได้ว่าบริเวณตำบลบ้านสระและแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ เคยเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนอาศัยอยู่มาแล้ว ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ไม่น้อยกว่ายุคโลหะ หรือราว ๒,๕๐๐ ปี ร่วมสมัยกับแหล่งโบราณคดีในเขตเมืองสุพรรณบุรีและใกล้เคียง เช่นที่แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร อำเภอหนองหญ้าไซ แหล่งโบราณคดีบ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง หรือแหล่งโบราณคดีดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น และสืบต่อมาในวัฒนธรรมทวารวดีและวัฒนธรรมอิทธิพลขอมที่เนินทางพระ กระทั่งอิทธิพลขอมหมดอำนาจลงและเกิดแคว้นต่างๆ ในภูมิภาคภาคกลางและภาคตะวันตกในสมัยอยุธยาในเวลาต่อมา

ภาพถ่ายทางอากาศ บริเวณแหล่งโบราณคดี
เส้นทางพระ พ.ศ. ๒๕๕๖

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทอง โดยมีนักศึกษาปริญญาโทจากภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ดำเนินการขุดแต่งโบราณสถานเส้นทางพระ และได้พบซากโบราณสถานที่เป็นศิลาแลง และประติมากรรมทำจากหินทรายและสำริด รวมถึงประติมากรรมปูนปั้นประดับสถาปัตยกรรม ซึ่งเกือบทั้งหมดอยู่ในสภาพชำรุดแตกหัก องค์กรไม่สมบูรณ์ ไม่สามารถศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมได้อย่างแน่ชัด โดยโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุทั้งหมดได้นำมาจัดเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทอง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

การขุดแต่งโบราณสถานเส้นทางพระ พ.ศ. ๒๕๖๒

ประวัติการค้นพบของแหล่งโบราณคดีเส้นทางพระ เริ่มต้นเมื่อพ.ศ. ๒๕๒๐ ในโครงการปฏิรูปที่ดินของจังหวัดเพื่อจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎร และระหว่างการทำงานได้พบโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเป็นจำนวนมาก เมื่อชาวบ้านทราบข่าวจึงพากันขุดค้นหาวัตถุ ทำให้พื้นที่และชั้นดินถูกทำลายเป็นบริเวณกว้าง ต่อมาพ.ศ. ๒๕๖๒ หน่วยศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรีร่วมกับ

พ.ศ. ๒๕๔๑ กรมศิลปากร มีนโยบายจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี ตามโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ประจำเมือง ได้อนุมัติขอเคลื่อนย้ายโบราณวัตถุชิ้นสำคัญไปจัดแสดงยังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรีแห่งใหม่ โดยเปิดให้ประชาชนเข้าชมอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๖ หลังจากนั้นก็มีการเคลื่อนย้ายอีกหลายครั้งกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งที่ผ่านมาเรื่องราวและความสำคัญของแหล่งโบราณคดีเนินทางพระยังไม่เป็นที่แพร่หลายนักในวงวิชาการและการเรียนรู้ของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นจึงได้รวบรวมและทำการศึกษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุทางประวัติศาสตร์มาไว้ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการที่สนใจ โดยได้มีนักวิชาการที่ศึกษาและกล่าวถึงแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๒๒ หน่วยศิลปากรที่ ๒ สุพรรณบุรีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทอง ดำเนินการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ได้พบเพียงซากโบราณสถานที่เป็นศิลาแลง ดินอัดอิฐ เนื่องจากตัวโบราณสถานถูกทำลายไปก่อนหน้านี้ จากการลักลอบขุดค้นหาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จนไม่สามารถทำการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมได้แน่ชัด และพบหลักฐานชิ้นส่วนของกลีบขนุนประดับสถาปัตยกรรม และส่วนยอดโบราณสถานคล้ายรูปดอกบัว ทำให้สันนิษฐานได้ว่ารูปแบบของโบราณสถานเนินทางพระน่าจะเป็นลักษณะปรางค์ (นายบันเทิง พูลศิลป์ อดีตภัณฑารักษ์ กรมศิลปากร)

พ.ศ. ๒๕๒๔ ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล^๑ รับสั่งว่าโบราณวัตถุที่พบจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ แสดงให้เห็นชัดเจนว่า สร้างขึ้นตามแบบศิลปะขอมสมัยบายน สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่พบแสดงถึงฝีมือช่างพื้นเมือง และเชื่อว่าพระชัยพุทธมหานาคที่ปรากฏอยู่ในจารึกปราสาทพระขรรค์ น่าจะหมายถึง พระพุทธรูปปางนาคปรก ซึ่งได้ค้นพบที่เนินทางพระด้วย นอกจากนี้ทรงสนับสนุนข้อความในศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์ ที่ค้นพบจากเมืองพระนคร อาณาจักรกำพูชา ที่จารึกระบุว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ โปรดให้สร้างพระชัยพุทธมหานาคขึ้น เพื่อนำไปประดิษฐานตามเมืองต่างๆ รวม ๒๓ แห่ง และเมืองหนึ่งที่ถูกลกล่าวถึงคือ สุวรรณปุระ ซึ่งน่าจะหมายถึงเมืองสุพรรณบุรี คือบริเวณแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ

^๑ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, "ความก้าวหน้าในการศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์สมัยโบราณ" ศิลปวัฒนธรรม ๒, ๓ (กรกฎาคม ๒๕๒๔), ๗๙.

พ.ศ. ๒๕๒๖ อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม^๙ เขียนบทความเรื่อง เนินทางพระพุทธรูปสถานมหายานที่สามชุก ได้แสดงความเห็นโดยกล่าวว่า ศาสนสถานแห่งนี้แม้จะสร้างขึ้นจากการนับถือพุทธศาสนานิกายมหายานตามแบบกัมพูชาก็ตาม แต่ผู้สร้างคือกษัตริย์ที่ปกครองอยู่ในบริเวณแคว้นสุพรรณภูมิ ซึ่งนับถือพุทธศาสนานิกายมหายานตามแบบประเทศกัมพูชา เพื่อประกาศความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ผู้ปกครอง โดยมีได้เกี่ยวข้องกับการขยายอำนาจทางการเมืองของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ จากเมืองพระนครหลวงที่เข้ามายังบริเวณภาคกลางของประเทศไทย

ส่วนโบราณวัตถุที่พบสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท กล่าวคือ กลุ่มประติมากรรมปูนปั้นใช้ประดับสถาปัตยกรรม มีรูปแบบศิลปกรรมแบบพื้นเมืองทวารวดี ผสมผสานกับศิลปะขอมแบบบายน ส่วนประติมากรรมหินทรายจัดอยู่ในศิลปะขอมแบบบายน อาจเป็นการนำมาจากอาณาจักรกัมพูชาหรือสร้างขึ้นที่เมืองลพบุรีก็เป็นได้

พ.ศ. ๒๕๓๐ หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์^{๑๐} เขียนบทความเรื่อง เนินทางพระ: แหล่งโบราณคดีเขมรแบบบายนในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่สอดคล้องกับศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล โดยได้แบ่งประเภทโบราณวัตถุที่ค้นพบออกเป็น ๓ ประเภท คือ ประเภทประติมากรรมศิลา ปูนปั้นและสำริด ซึ่งตอนท้ายของบทความได้กล่าวว่า ประติมากรรมที่พบจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ แสดงถึงคติความเชื่อระหว่างพุทธศาสนามหายาน (วัชรยาน) กับศาสนาพราหมณ์ ซึ่งประติมากรรมทั้งหมดนี้ ล้วนสร้างขึ้นในศิลปะเขมรแบบบายน ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นหลัก โดยมีอิทธิพลของศิลปะทวารวดีที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาก่อนหน้านี้เข้ามาผสมผสาน

พ.ศ. ๒๕๓๔ ดร. ภาสุช อินทรารูธ อาจารย์คณะโบราณคดี เขียนบทความ^{๑๑} เรื่อง แหล่งโบราณคดีที่เนินทางพระ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยกล่าวสนับสนุนแนวความคิดของหม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ ตามคำกล่าวข้างต้น และเชื่อว่าการที่ประติมากรรมเหล่านี้มีลักษณะของผสมผสานนั้น คงเกิดจากความไม่ชำนาญของช่าง ทำให้เกิดความผันแปรไปจากต้นแบบสกุลช่างราชธานีในอาณาจักรกัมพูชา เช่นนี้อาจจะเรียกว่า เป็นสกุลช่างในประเทศไทย

^๙ ศรีศักร วัลลิโภดม, "เนินทางพระ: พุทธสถานมหายานที่สามชุก," เมืองโบราณ ๙,๒ (เมษายน - กรกฎาคม ๒๕๒๖) : ๕๑.

^{๑๐} ม.ร.ว. สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ "เนินทางพระ: แหล่งโบราณคดีเขมรแบบบายนในจังหวัดสุพรรณบุรี" เมืองโบราณ ๑๓,๔ (ตุลาคม - ธันวาคม) ๒๕๓๐ , ๓๒.

^{๑๑} ภาสุช อินทรารูธ, "แหล่งโบราณคดีที่เนินทางพระ จังหวัดสุพรรณบุรี" แหล่งโบราณคดีในภูมิภาคตะวันตก จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยศิลปากร ครบรอบ ๔๘ ปี ในวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๓๔ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔) ,๗๗.

การศึกษาลักษณะทางปริมาณวิทยาของโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุจากแหล่งโบราณคดี เนินทางพระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีครั้งนี้ ได้จำแนกกลุ่มประติมากรรมตามประเภท ของวัสดุ กล่าวคือ ประเภททำมาจากหินทราย สัริด และปูนปั้น ซึ่งประเภทปูนปั้นยังสามารถ แบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มตามรูปแบบทางปริมาณวิทยา ได้แก่ กลุ่มบุคคลหรือเทวดา สตรี หรือนางอัปสรและใบหน้าอสูร กลุ่มสัตว์และกลุ่มลายพันธุ์พฤกษา โดยสรุปการศึกษาของ แต่ละกลุ่มดังนี้

๑. ประติมากรรมทำมาจากหินทราย มีพบน้อยชิ้น ปัจจุบันจัดแสดง ที่ห้องศาสนศิลป์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี ได้แก่ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ๔ กรและเศียรทวารบาลจำนวน ๑ รายการ ส่วนพระพุทธรูปนาคปรกที่ทำจากหินทรายชิ้นหนึ่ง ราชภัฏรำปลานสระได้นำไปจัดแสดงไว้ ที่วัดวิมลโคคาราม อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ประติมากรรมกลุ่มนี้ ทำมาจากหินทรายสีเขียว ซึ่งเป็นชนิดเดียวกับพระโพธิสัตว์และพระพุทธรูป นาคปรกที่พบอยู่ในภูมิภาคตะวันตกร่วมสมัยเดียวกัน ล้วนสร้างขึ้นเนื่องในศาสนาพุทธนิกาย มหายาน อิทธิพลศิลปะขอมสมัยบาเยน ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ผสมผสานกับศิลปะพื้นเมือง ซึ่งต่างไปจากรูปแบบศิลปะเมืองราชธานี ตัวอย่างเช่น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ๔ กร มีการเกล้ามุ่นพระเกศาเป็นรูปทรงกระบอก ส่วนบนผายออก รวมถึงการสลักลายเครื่อง อารมณ์และงานประดับตกแต่งที่สลักขึ้นอย่างคร่ำๆ หรือ สลักยังไม่เสร็จ และมักไม่แสดงรายละเอียดที่ชัดเจน เช่น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรพบที่แหล่งโบราณคดีเนินทางพระ และยังมิพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรจากโบราณสถาน วัดกำแพงแลง จังหวัดเพชรบุรี พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เปล่งรัศมี จากปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี และจากโบราณสถานสระโกสินารายณ์ และพระโพธิสัตว์ อวโลกิเตศวรจากวัดมหาธาตุ จังหวัดราชบุรี ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ลักษณะพระพักตร์และพระวรกายของ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรจากเนินทางพระ มักแสดง พระพักตร์รูปไข่ พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์เล็กและแยมเล็กน้อย พระวรกายค่อนข้างยังเฟรียว อันเป็นลักษณะที่คลี่คลายมาใน ยุคหลังคือปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๙

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรเปล่งรัศมี
จากปราสาทเมืองสิงห์

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรจากเนินทางพระ

๒. กลุ่มประติมากรรมสำริด ได้แก่ พระพิมพ์หล่อด้วยสำริด จำนวน ๑๑ องค์ พบอยู่ร่วมกันในหลุมขุดค้น ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ในตู้สมัยลพบุรี ห้องศาสนศิลป์ ซึ่งนักสะสมพระพิมพ์หรือพระเครื่องกล่าวว่า เป็นพระร่วงรางปืนหรือพระร่วงยืน ขนาดความสูงประมาณ ๘ - ๑๒ ซม.

กล่าวคือ เป็นพระพุทธรูปปางประทานอภัยทรงเครื่อง ประทับยืนภายในซุ้มเรือนแก้ว พระเศียรมีขนาดใหญ่มองเห็นมงกุฎแบบกระบังหน้าชัดเจน พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม สวมเครื่องประดับศีรษะแบบกระบังหน้า พระเกตุมาลาหรืออุษณิษะรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสบงยาวจรดข้อพระบาทและด้านหน้าสบงจีบหน้านาง เห็นจีวรขอบล่างบานออก ทางด้านหลังลงมาเป็นริ้วทั้งสองด้าน ประติมากรรมสำริดนี้ มีการค้นพบในโบราณสถานอื่นที่อยู่ร่วมสมัยเดียวกันในแถบภาคกลางและภาคตะวันตก อาทิ พบที่โบราณสถานหมายเลข ๓ ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี และคงเป็นรูปแบบศิลปะที่นิยมทำอย่างแพร่หลายของแบบพระพุทธรูปประทับยืนและพระพุทธรูปประทับยืนทรงเครื่อง กำหนดอายุราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙

นอกจากนี้ มีพระเศียรของพระพุทธรูป ลักษณะพระพักตร์และการสวมกระบังหน้า คล้ายคลึงกับพระพุทธรูปที่พบในเขตอำเภอสรคบุรี จังหวัดชัยนาท และที่จังหวัดสุพรรณบุรี เช่น พระพุทธรูปปางมารวิชัยพบที่อำเภอสรคบุรี จังหวัดชัยนาท เป็นต้น ที่แสดงให้เห็นถึง พัฒนาการทางรูปแบบจากศิลปะลพบุรีมาสู่ศิลปะอู่ทอง ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ - ๑๙ คือพระพุทธรูปอู่ทอง (รุ่นที่ ๑) หรือศิลปะก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา

รวมถึงพระเศียรพระพุทธรูปทรงเครื่องสำริด (ทองแดงผสมดีบุก) ลักษณะพระพักตร์สี่เหลี่ยม สวมเครื่องประดับศีรษะแบบกระบังหน้า พระเกตุมาลาทรงกรวยแหลมซ้อนกัน สามชั้น พระนลาฏกว้าง มีกรอบไรพระศกเป็นแถบใหญ่ พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็น รูปปีกกา แสดงถึงอิทธิพลศิลปะลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘ ส่วนลักษณะกุดทลหรือตุ้มหู เครื่องประดับศีรษะ และการแสดงรายละเอียดของพระพักตร์ แสดงถึงอิทธิพลศิลปะพื้นเมือง ร่วมอยู่ด้วย

๓. กลุ่มประติมากรรมปูนปั้น ที่พบจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ จัดเป็นงานที่มีความประณีตและมีมือช่างสูงกว่าเมื่อเทียบกับประติมากรรมชนิดเดียวกันที่พบร่วมสมัยเดียวกัน เช่น ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี โบราณสถานสระโกสินารายณ์ จังหวัดราชบุรี และโบราณสถานวัดกำแพงแลง จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น ส่วนเนื้อของปูนปั้นจากเนินทางพระนั้นมีความละเอียด เนื้อปูนใสสีขาวนวลคล้ายสีของแป้งบงบอกถึงแหล่งผลิตที่มีคุณภาพ โดยมีเทคนิคการพอกปูนปั้นด้วยการใช้แผ่นอิฐเป็นแกน แต่สำหรับประติมากรรมขนาดเล็กนิยมใช้ปูนหยาบเป็นแกน แล้วพอกทับด้วยสวดลายประดับปูนปั้น

จำแนกประเภทประติมากรรมปูนปั้นจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ พระพุทธรูปและกลุ่มบุคคลหรือเทวดา กลุ่มสัตว์ และกลุ่มลวดลายพันธุ์พฤกษา ดังนี้

๓.๑ ประติมากรรมปูนปั้นบุคคลหรือเทวดา ส่วนใหญ่พบเฉพาะพระเศียรเป็นจำนวนมากและมีรูปแบบศิลปะการแสดงอารมณ์และท่าทางในอากัปกิริยาแบบต่างๆ ทั้งหันหน้าตรงและด้านข้าง การแสดงสีพระพักตร์ที่เรียบเฉย สงบและมีสมาธิ บางภาพแสดงความไม่พึงพอใจ ประติมากรรมกลุ่มนี้มีลักษณะพระพักตร์สี่เหลี่ยมแบบศิลปะลพบุรีอิทธิพลศิลปะขอมสมัยบายน มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และพระพักตร์รูปไข่ พระนลาฏกว้าง พระปรางเรียวและพระหนุมน ซึ่งพบมากเป็นพิเศษและบางภาพมีพระพักตร์ดอ้มเอิบ อมยิ้ม พระโอษฐ์เล็กและหยักริมพระโอษฐ์ เทียบเคียงได้กับประติมากรรมปูนปั้นวัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย อันแสดงถึงพัฒนาการทางรูปแบบเป็นอิทธิพลศิลปะไทยสมัยสุโขทัย มีอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ - พุทธศตวรรษที่ ๑๙

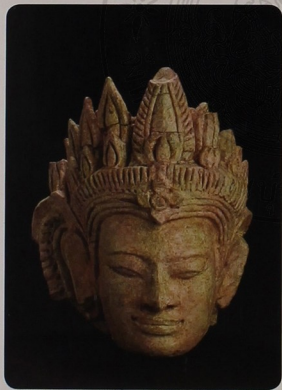
นอกจากนี้ประติมากรรมกลุ่มนี้นิยมทำพระหนุมนร่องกลาง ซึ่งทำกันมาแล้วตั้งแต่ในวัฒนธรรมทวารวดี รวมถึงพระเศียรสวมกระบังหน้าเป็นแถบแผ่นใหญ่ ทางด้านหน้าประดับรูปวงโค้งรอบพระนลาฏ หรือลายพันธุ์พฤกษาก็เป็นรูปแบบเฉพาะพื้นที่เนินทางพระ

ประติมากรรมปูนปั้นจากเนินทางพระ

ประติมากรรมปูนปั้นจากวัดพระพายหลวง
จังหวัดสุโขทัย

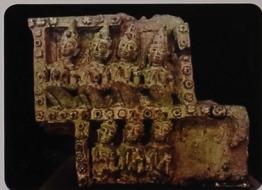
มีพระเศียรรูปหนึ่งที่มีลักษณะ
ค่อนข้างแปลกและพบน้อยชิ้น คือ พระพักตร์
เทวดาในท่ายกพระหัตถ์ขึ้นพนมเหนือเศียร
เป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์
มาตั้งแต่ครั้งโบราณ มักพบเสมอในภาพสลัก
และภาพสลักเล่าเรื่องบนศาสนสถาน
ทั้งเนื่องในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์
รวมถึงรูปโพธิสัตว์สวมเทริดชนกชิ้นหนึ่ง
จัดแสดงที่ห้องเมืองสุพรรณ ความสูง
ประมาณ ๒๔ ซม. มีลักษณะพระพักตร์งาม
จัดเป็นชิ้นเยี่ยมของพิพิธภัณฑ์สถานแห่ง
ชาติ สุพรรณบุรี ลักษณะของเทริดชนก
นิยมทำกันมากในศิลปะอินเดียแบบปาละ
ส่วนพระเนตรมีปลายเรียวยาวและชี้ขึ้น
แสดงถึงความลึกลับ และอิทธิพลทางรูปแบบ
ศิลปะหริภุญชัยทางภาคเหนือ คล้ายคลึง
หรือใกล้เคียงกับศิลปะเมืองพุกาม
ประเทศพม่า ทำให้นักวิชาการกำหนดอายุ
ประติมากรรมบุคคลสวมเทริด
ชนก ไว้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙^{๑๒}

๑๒ ม.จ สุภัทรดิศ ดิศกุล, "พระพุทธรูปสัมฤทธิ์สมัยศรีวิชัยหรือหริภุญชัยในพิพิธภัณฑ์เมืองโบราณ" เมืองโบราณคดี
๒ , ๓ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๑๙) , ๑๗.

- ประติมากรรมปูนปั้นรูปสตรีหรือนางอัปสร พบอยู่หลายชิ้นในอิริยาบถที่ต่างกันไป สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นภาพประกอบเล่าเรื่องในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ เช่น ภาพสตรีพนมมือเสมออก หรือในท่าแอ่นอกยื่นมาทางด้านหน้า แขนและขาทางออกไปทางด้านหลัง สตรีบางภาพแสดงถึงช่วงวัยที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบภาพสตรีในลักษณะดังกล่าว ติดอยู่กับกลีบขนุนปรางค์ทรงสามเหลี่ยม ซึ่งเป็นส่วนประดับของศาสนสถานประเภทพระปรางค์ และน่าจะถูกดัดแปลงมาจากท่าร้ายร้ายของพระคเณศนาคราชของศิลปะขอม ที่พบในภาพสลักนูนต่ำของปราสาทขอม รูปสตรีปูนปั้นนี้มีพบเช่นเดียวกันในปราสาทเมืองสิงห์ และแถบภาคตะวันตก ฯลฯ

รูปสตรีปูนปั้นจากเนินทางพระ

รูปสตรีปูนปั้นจากวัดพระพายหลวง

รูปสตรีปูนปั้นจากปราสาทเมืองสิงห์

ประติมากรรมรูปสตรีแสดงอาการยกแขนและขาทั้งสองข้าง โดยขาทั้งสองยกขึ้นเหนือศีรษะ ลำตัวแอ่นคล้ายกำลังเหาะ ยังสรุปไม่ได้ว่าเป็นส่วนประดับใดของศาสนสถาน แต่กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะพิเศษประการหนึ่งที่พบจากเนินทางพระ ใบหน้ารูปไข่ หน้าผากกว้าง คิ้วเกือบเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา จมูกโด่งจุ่ม และสวมเครื่องประดับกระบังหน้าทรงมงกุฎสามเหลี่ยม น่าจะเป็นรูปแบบที่คลี่คลายแล้วในยุคหลัง และรูปสตรีปูนปั้นนางอัปสรสามารถเทียบได้กับประติมากรรมปูนปั้นวัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย นำกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ ส่วนการสวมเครื่องประดับคอแบบจี้กลมและสวมตุ้มหูกลมขนาดใหญ่ เพื่อแสดงฐานะทางสังคมแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลร่วมกับศิลปะทวารวดีที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อนหน้านี้

ประติมากรรมรูปสตรีปูนปั้นจากเนินทางพระ

นอกจากนี้ยังพบประติมากรรมสตรีในท่าเอียงกายประคองคนโทหรือไห แต่พบค่อนข้างน้อยเช่นกัน และมีปรากฏเป็นภาพสลักบนศาสนสถานทั้งที่พบในปราสาทพนมรุ้งและปราสาทหินพิมาย สิ่งที่น่าสนใจคือภาชนะรูปคนโทหรือไห มีแหล่งผลิตอยู่ที่แหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นรูปแบบศิลปะลพบุรี อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และสืบทอดรสนิยมนี้ในงานปูนปั้นรูปเทวดากำลึงประคองหม้อปุระณะขมู ประดับที่ฐานเจดีย์ วัดเจดีย์สี่ห้อง จังหวัดสุโขทัย มีอายุครั้งแรกพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ทั้งยังพบประติมากรรมสตรีในอาภรณ์ต่าง ๆ เช่น การยืนพนมมือ นั่งชันเข่า รวมถึงการนุ่งผ้าก็มีหลายรูปแบบ อาทิ นุ่งผ้าสั้นและซีกขอบชายผ้าด้านหน้าเป็นรูปวงโค้ง กับนุ่งผ้ายาวและขมวดผ้าด้านหน้าเป็นปมใหญ่คล้ายโบว์ และผ้าที่ซีกชายผ้าห้อยลงมาทางด้านขวาของสะโพก ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลศิลปะขอมสมัยบาปวนร่วมกับอิทธิพลศิลปะขอมแบบบายน โดยกำหนดอายุจากผ้าของประติมากรรมสตรีเหล่านี้น่าจะอยู่ในช่วงครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ^{๑๓}

๑๓ ม.ร.ว. สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, เรื่องเดิม, ๒๘.

- ประติมากรรมรูปอสูรหรือยักษ์ มีลักษณะหน้าตาแบบพื้นเมือง และมักจะแสดงสีหน้าและอารมณ์แบบต่างๆ สำหรับใบหน้าอสูรชิ้นนี้มีความละม้ายคล้ายคลึงกับประติมากรรมปูนปั้นที่ประดับฐานพระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี และปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีลักษณะใบหน้าค่อนข้างกลม ดวงตากลมโต คิ้วหนา จมูกโด่งใหญ่ ปากเขิด และสวมเครื่องประดับศีรษะแบบกระบังหน้าลายพันธุ์พฤกษา และได้พัฒนาการมาเป็นงานประดับรูปมารแบกหรือยักษ์แบกของโบราณสถานในสมัยต่อมาเช่น สมัยสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบใบหน้าอสูรที่มีลักษณะคล้ายกับประติมากรรมดินเผาที่จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง และที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ ที่มีรูปแบบแสดงอิทธิพลศิลปะทวารวดีหรือชวาทางภาคเหนือ เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

ประติมากรรมปูนปั้นใบหน้าอสูร
พบที่เมืองโบราณอุทอง

ประติมากรรมปูนปั้นรูปอสูรหรือยักษ์
พบที่เนินทางพระ

- ประติมากรรมปูนปั้นรูปบุรุษแสดงใบหน้าชาวต่างชาติ เป็นรูปแบบพิเศษมีทั้งหันด้านข้างและหน้าตรง ลักษณะใบหน้าค่อนข้างยาว คิ้วหนา ทอดสายตามองต่ำ เปลือกตาหนา จมูกโด่งค่อนข้างใหญ่ ปากเล็กแบนและเซิดขึ้น มุมปากตก สวมหมวกทรงสูงหรือโพกผ้าเหนือศีรษะเป็นรูปสามเหลี่ยมปลายแหลมยื่นมาทางด้านหน้า ซึ่งคล้ายกับภาพบุคคลชาวอินเดีย หรือ เปอร์เซีย เป็นพ่อค้าชาวตะวันตกออกกลางที่เข้ามาติดต่อค้าขายในดินแดนสุวรรณภูมิ พบหลักฐานประติมากรรมปูนปั้นลักษณะนี้ที่เมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และประติมากรรมปูนปั้นประดับที่ฐานของพระประโทนเจดีย์ จังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ ยังพบติดอยู่กับแผงปูนปั้นรูปสามเหลี่ยมที่เนินทางพระ หวิมมเสยและเกล้า มุนมวยผมสูงไว้กลางกระหม่อม จมูกโด่งจุ่ม คางแหลมปลอยเครียว สามารถเทียบได้กับประติมากรรมลายเส้นบนแผ่นอิฐ พบที่จังหวัดนครปฐม และที่เมืองโบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี และรูปใบหน้าบุคคลหรือเทวดาโพกผ้าสูงเหนือศีรษะแบบชาวตะวันตก ใบหน้าอวบอัมสมบูรณ์ และลักษณะใบหน้าสี่เหลี่ยม คิ้วหนาต่อกันเป็นรูปปีกกา จมูกใหญ่ มีไรผม และปากแบนยิ้ม และยกมุมปากขึ้นเห็นร่องแก้ม สามารถเทียบได้กับประติมากรรมปูนปั้นในวัฒนธรรมทวารวดี หมายเลข ๒๐๖ พบที่โบราณสถานทุ่งเศรษฐี จังหวัดเพชรบุรี แสดงให้เห็นว่ายังคงมีชาวต่างชาติอาศัยอยู่ในพื้นที่ หรือประกอบกิจกรรมต่อเนื่องจากวัฒนธรรมทวารวดีเรื่อยมาจนถึงอิทธิพลขอมที่เนินทางพระ

ประติมากรรมปูนปั้น
จากพระประโทนเจดีย์
จังหวัดนครปฐม

ประติมากรรมปูนปั้นจากเมืองอู่ทอง

ประติมากรรมปูนปั้นจาก
เนินทางพระ

๓.๒ พระพุทธรูปปางสมาธิประทับนั่งขัดสมาธิราบภายในซุ้มเรือนแก้ว ติดอยู่กับกลีบขนุน โดยพระหัตถ์ทั้งสองประคองวัตถุรูปสามเหลี่ยมหรือผอบบรรจุโอสถ หมายถึง พระโกศชัยคุรุไวฑูรยประภาหรือพระพุทธรูปเจ้าแพทย์ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นพระพุทธรูปเจ้าแพทย์รักษาโรคภัยไข้เจ็บประจำศาสนสถานภายในสถานพยาบาล (อโรคยศาล) ตามคติความเชื่อพุทธศาสนานิกายมหายาน และนิยมสร้างกันในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ควบคู่กับการสร้างธรรมศาลาที่พักคนเดินทาง พระพุทธรูปนี้ประทับ

นั่งบนฐานบัวหงาย มีลักษณะพระพักตร์ค่อนข้างสี่เหลี่ยม พระนสิกโด่ง พระขนงโค้งต่อกันเป็นรูปปีกกา พระเนตรปิดสนิท มีกรอบไธสพระศกเหนือพระนลาฏ ครองจีวรห่มเฉียง ชายสังฆาฏิเป็นแถบใหญ่และหนาพาดบนพระอังสาซ้าย ชายสังฆาฏิอยู่เหนือพระนาภี ปลายตัดเป็นเส้นตรง จะสังเกตว่าพระโกศชัยคุรุไวฑูรยประภาที่พบจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระเกือบทุกชิ้นจะประดับติดอยู่กับกลีบขนุน ทำให้สันนิษฐานได้ว่าพระพุทธรูปเหล่านี้คงทำหน้าที่เป็นส่วนประดับบริเวณมุมโดมมุนหนึ่งของศาสนสถาน ในลักษณะเดียวกันกับกลีบขนุนของพระปรางค์จากเนินทางพระ

อนึ่ง พระพุทธรูปข้างต้นนี้แม้จะมีพุทธลักษณะศิลปะลพบุรี แต่มีบางประการที่เริ่มแสดงลักษณะของศิลปะอู่ทองหรือก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา คือราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ ได้แก่ พระนลาฏเป็นสี่เหลี่ยม พระหนุมน เม็ดพระศกเล็กแหลม ทรงมงกุฎยอดกรวยแหลม รูปดอกบัวตูม พระชงฆ์เป็นสัน รวมถึงพระพักตร์ที่เน้นพระปรางค์อูมมีร่องข้างพระนสิก เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบส่วนพระองค์ก่อนล่างของเทวสตรีแสดงอาการก้าวเดินโดยยกพระบาทซ้ายไปด้านหลัง พระบาทขวาก้าวไปด้านหน้าในท่าเดิน มีต้นพระเพลิงใหญ่ และสวมเครื่องประดับบนแขนแบบพู่ห้อยขนาดใหญ่รัดตรงบนพระองค์ สามารถเทียบได้กับประติมากรรมหินทรายและที่พระพุทธรูปลีลาหมวดใหญ่ ศิลปะสุโขทัย เช่นที่พระพุทธรูปลีลาพระประธานประดิษฐานที่ระเบียงคดวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ ฯ มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ สันนิษฐานว่าคงได้รับแรงบันดาลใจจากพุทธประวัติ ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเป็นอิทธิพลลังกา

๓.๓ ประติมากรรมแสดงภาพเล่าเรื่องทำมาจากปูนปั้น ซึ่งนำเสียดาย

ที่มีสภาพชำรุด ชิ้นส่วนแตกหักแยกออกเป็นสองส่วน และถ้าพิจารณาจากภาพถ่ายเก่าที่ยังสมบูรณ์ สันนิษฐานว่าเป็นภาพเล่าเรื่องในศาสนาพราหมณ์ นิกายไวษณพนิกาย แสดงภาพพระวิษณุปางวามนาวตาร หรือพระวิษณุตรีวิกรม ซึ่งอวตารลงมาเป็นพราหมณ์เตียนนามว่า วามนะ เพื่อปราบยักษ์ พลือสูร^{๑๔} ซึ่งรูปบุรุษสี่กรประทับยืนยกพระบาทซ้าย ในภาพคงหมายถึง พระวิษณุ ส่วนรูปสตรี

ภาพถ่ายเก่าพระวิษณุปางวามนาวตารหรือพระวิษณุตรีวิกรม

ที่อยู่ด้านข้างคือ พระลักษมี พระชายาประทับนั่งชันพระชงฆ์ (เข่า) ขวาชั้น ประสานพระหัตถ์วางหน้าพระอุระ ส่วนด้านซ้าย คือ พระภูมิเทวี ซึ่งอยู่ในท่ากำลังเหาะใช้พระหัตถ์ทั้งสองรองรับพระบาทซ้ายของพระวิษณุ ลักษณะเครื่องทรงของพระวิษณุ ทรงศิราภรณ์ทรงกระบอก ทรงเครื่องประดับกรรองศอ พาหุรัด นุ่งผ้าสันทักชายผ้าออกมาทางพระโสณิ์ด้านขวาเป็นรูปวงโค้งสามเหลี่ยม ซึ่งลักษณะเครื่องทรงของพระวิษณุจัดเป็นรูปแบบอิทธิพลศิลปะขอม ในช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘^{๑๕} และสามารถเทียบได้กับภาพสลักบนทับหลังของปราสาทเมืองแขก อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิมาย^{๑๖}

ปัจจุบันพระวิษณุปางวามนาวตารหรือพระวิษณุตรีวิกรม มีสภาพชำรุด ชิ้นส่วนแตกหักแยกออกเป็นสองส่วน

๑๔ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล "ความก้าวหน้าในการศึกษาประวัติศาสตร์อาณานิคมโบราณ," ศิลปวัฒนธรรม ๒, ๓ (กรกฎาคม ๒๕๒๔), ๗๕.

๑๕ ม.ร.ว. สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, เรื่องเดียวกัน, ๒๘.

๑๖ กรมศิลปากร, พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี (กรุงเทพฯ : พิมพ์พิบลิจซิง, ๒๕๔๕), ๘๘.

๓.๔ ประติมากรรมปูนปั้นรูปสัตว์ ซึ่งส่วนใหญ่มีความเกี่ยวเนื่องหรือสัมพันธ์กับเรื่องราวของศาสนา เช่น สิงห์ ลิง นาค และช้าง ซึ่งช่างพยายามแสดงออกในอิริยาบถต่างๆ ตามธรรมชาติแต่แฝงด้วยคติพุทธศาสนานิกายมหายาน อาทิ รูปลิงหมอบเอียงตัวในท่าแสดงทำความเคารพ

หรือลิงนั่งชันเข่าและทอดสายตาไปเบื้องหน้า เพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีข้อยาวงบนเข่าด้านขวา และหงายฝ่ามือประคองข้อศอกขวา ยกมือขวาขึ้นพาดวางบนไหล่ซ้าย ลักษณะหัวกลม หน้าผากแคบ จมูกและปากยื่น คอสั้น ตากลมโปน ตันแขนใหญ่ ใบหูเล็กกลม กางออกเห็นรูหู มีผ้าคาดเอวและขมวดชายผ้าเป็นปมขนาดใหญ่ ลักษณะทำนั่งของลิง ดูจะนั่งผิดตามธรรมชาติ เข้าใจว่าคงจะดัดแปลงมาจากทำนั่งชันเข่าของนางอัปสรท่ามกลางอสูร เช่น บนภาพสลักหน้าบันปราสาทบันทายศรี อาณาจักรกัมพูชา

๓.๕ ลวดลายพันธุ์พฤกษาต่างๆ สลักเป็นลวดลายพฤกษา ลายกลีบบัว ลายก้านขด กระจิ่ง ลายดอกลอย ฯลฯ เช่น ลายก้านต่อดอกในรูปกลีบบัว ประดับบนศาสนสถาน เช่นพบที่พระปราสาทสามยอด จังหวัดลพบุรี ลายประจายามหรือชิ้นส่วนกลีบขนุนปราสาท และลายกลีบบัว ฯลฯ ซึ่งลวดลายพันธุ์พฤกษานี้ส่วนใหญ่เป็นงานประดับบนส่วนต่างๆ บนศาสนสถาน หรือเป็นส่วนประกอบของภาพเล่าเรื่อง เป็นต้น

จากการศึกษาประติมากรรมพบที่แหล่งโบราณคดีเนินทางพระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษา ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี โดยศึกษาวิเคราะห์รูปแบบทางประติมากรรมจำนวน ๔๒ รายการ แบ่งกลุ่มการศึกษาออกเป็น กลุ่มประติมากรรมหินทราย สำริด และปูนปั้น และประติมากรรมปูนปั้นประเภทต่างๆ สรุปได้ว่า ประติมากรรมจากเนินทางพระล้วนสร้างขึ้นเนื่องในศาสนาพุทธนิกายมหายานเป็นหลัก สันนิษฐานว่าบริเวณแหล่งโบราณคดีเนินทางพระคือ ศูนย์กลางของเมืองสุวรรณปุระ ที่กล่าวไว้ในจารึกปราสาทพระขรรค์ สมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เป็นอิทธิพลขอมศิลปะบาเยน ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ ส่วนใหญ่เป็นประติมากรรมประเภทปูนปั้นที่ใช้ประดับสถาปัตยกรรม ซึ่งระบุไม่ได้แน่ชัดว่าจะประดับส่วนใดบนศาสนสถานแห่งนี้ เนื่องจากตัวโบราณสถานถูกทำลายจนไม่เหลือหลักฐานไว้ให้ได้ศึกษาค้นคว้า เช่นเดียวกับชิ้นส่วนประติมากรรมจำนวนมากที่ค่อนข้างชำรุด ไม่ครบองค์สมบูรณ์ จากการศึกษารูปแบบทางประติมากรรมพบว่าช่วงพยายามจะยังคงรักษาแบบแผนของศิลปะลพบุรีอิทธิพลขอมสมัยบาเยน ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และมีการผสมผสานกับศิลปะพื้นถิ่นหรือศิลปะทวารวดีที่เคยเจริญอยู่ก่อนหน้านี้ ตลอดจนมีโบราณวัตถุจำนวนมากไม่น้อยเริ่มมีพัฒนาการรูปแบบของศิลปะสุโขทัย ในช่วงกลางหรือปลายพุทธศตวรรษ ๑๘-๑๙ ได้แก่ พระพักตร์รูปไข่ พระชนง์ทอง พระนาสิกโค้ง พระโอษฐ์ยิ้ม ได้แก่ พระไภษัชยคุรุไวฑูรยประภา และพระพุทธรูปสำริดศิลปะแบบอุททองในช่วงก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา คือมีพระนลาฏเป็นเหลี่ยม พระปรายยกทั้งสองข้างมีร่องข้างพระนาสิก เม็ดพระศกเล็กแหลม ครองจีวรห่มเฉียง มีชายจีวรพาดพระกรซ้าย ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมที่ค่อนข้างแสดงอิทธิพลพระพักตร์และอากัปกิริยาที่แตกต่างกันไป รวมถึงมีชาวต่างชาติ ชาวชวาหรือเปอร์เซีย อันเป็นการสะท้อนภาพของผู้คนที่เนินทางพระที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และยังเป็นดินแดนที่ชาวต่างชาติต้องการเข้ามาแสวงหาโชคลาภและความมั่งคั่ง

นอกจากนี้ ยังพบประติมากรรมที่มีลักษณะค่อนข้างแปลก พบเฉพาะที่เนินทางพระแห่งนี้ คือ รูปสตรีหรือนางอัปสรในท่ายกแขนและขาทั้งสองไปด้านหลังคล้ายท่าทำกำลังเหาะ พระพุทธรูปสวมเทริดชนกแสดงอิทธิพลศิลปะปาละ ประเทศอินเดีย ผ่านมายังพุกามและภาคเหนือของไทย จึงกล่าวได้ว่า ประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดีเนินทางพระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะการผสมผสานรูปแบบศิลปะระหว่างศิลปะลพบุรี อิทธิพลขอมจากอาณาจักรกัมพูชา กับศิลปะพื้นถิ่นที่เคยมีมาก่อนหน้านี้คือศิลปะทวารวดี และศิลปะไทยในยุคหลังปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ -๑๙ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุทธอิทธิพลขอมเริ่มเสื่อมอำนาจลง ทำให้เกิดแคว้นต่างๆ และยังสะท้อนพัฒนาการด้านเทคโนโลยีและรูปแบบศิลปะที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยทวารวดีแล้วต่อเนื่องถึงสมัยสุโขทัยตอนต้นและสมัยอยุธยาตอนต้น

ประติมากรรมจากแหล่งโบราณคดี เส้นทางพระ

อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๘๒ / ๒๕๔๔
เลขทะเบียนเดิม	๒๒ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๑๘ ซม. ความกว้าง ๖๓ ซม.
วัสดุ	หินทราย
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก จังหวัด
สุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๔

สภาพ

พระพักตร์ส่วนบนถูกตก ชิ้นส่วนหัก
หายไป ส่วนพระเศียร พระหัตถ์ซ้ายล่าง รวมถึง
พระบาท มาพบภายหลังก่อนจะนำขึ้นส่วนเหล่านั้น
มาประกอบเป็นองค์พระโพธิสัตว์ที่สมบูรณ์

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ๔ กร ประทับ
ยืนตรง (สมภังค์) บนฐานสี่เหลี่ยม พระพักตร์
รูปไข่ พระหนุมน สีพระพักตร์แสดงอาการสงบ
พระเนตรเหลื่อมมองต่ำ พระโอษฐ์ยิ้มพระสรวล
พระเกศาเกล้าเป็นรูปทรงกระบอก ส่วนบนมุ่นมวย
พระเมาลีผายออก มุ่นพระเมาลีด้านหน้าประดิษฐาน
พระธยานิพุทธอมิตาภะ (พระพุทธรูปปางสมาธิ)
พระชงฆ์ทั้งสองมีขนาดใหญ่ พระหัตถ์ทั้งสองทรงถือ
เครื่องอุปโภค คือ พระหัตถ์ขวาบนทรงถืออักษมาลา
(ลูกประคำ) พระหัตถ์ขวาล่างทรงถือดอกบัว
พระหัตถ์ซ้ายบนทรงถือคัมภีร์ พระหัตถ์ซ้ายล่าง
ทรงถือหม้อน้ำ พระภูษาสั้น(สมพต) มีริ้วของ
ชายผ้าหางปลาตกลงมาทางด้านหน้า คาดทับด้วย
สายรัดข้อมือพระรองคล้ายดอกไม้ และบันเหน่ง(เข็มขัด)
สลักลายดอกไม้แปดกลีบ พระกรรณยาวสวมเครื่อง
ประดับกนกทาสแบบดุม กรองคอและพาหุรัด(กำไล
ต้นแขน) สลักขึ้นเรียงบ่งายอย่างงานช่างพื้นถิ่น
พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗
เป็นคตินิยมการสร้างพระรัตนตรัยมหายาน
มีความหมายถึง ความกรุณา เพื่อช่วยเหลือสัตว์โลก
ให้พ้นทุกข์ พระโพธิสัตว์นี้สามารถเทียบเคียงได้
ที่ระเบียงทิศตะวันตกของปราสาทบันทายฉมาร์
และปราสาทบาเยน อาณาจักรกัมพูชา รวมถึงที่
ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี รวมถึงเมือง
โบราณแถบภูมิภาคตะวันตกร่วมสมัยเดียวกัน
ที่มีลักษณะบางประการที่บ่งบอกถึงศิลปะที่เป็น
เอกลักษณ์ของพื้นถิ่น ผสมผสานกับศิลปะขอมแบบ
บาเยน ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เช่น พระเศียรรูปทรง
กระบอก มีส่วนบนของมุ่นพระเมาลีผายออก
โคนคอด พระพักตร์แสดงสีหน้าเรียบเฉย ลักษณะ
ผ้านุ่งและลวดลายผ้าไม่แสดงรูปแบบศิลปะขอมแบบ
บาเยนอย่างแท้จริง

เศียรทวารบาล

เลขทะเบียน	๓๓ / ๑๘๗ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๒๑ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๓๓ ซม.
วัสดุ	หินทราย
ศิลปะ	ลพบุรี
	พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัด
สุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

สภาพ

พระเศียรค่อนข้างสมบูรณ์

ลักษณะ

เศียรทวารบาล พระพักตร์สี่เหลี่ยม
พระหนุมน พระขนงหนาเกือบเป็นเส้นตรงต่อกันเป็น
รูปปีกกา พระเนตรเหลือบต่ำและปลายพระเนตรเรียว
ชี้ขึ้น พระนาสิกโด่งใหญ่ มีกรอบโอรพระศก มีพระเนตร
ที่สามตรงกึ่งกลางพระนลาฏ พระโอษฐ์กว้างและแถม
พระสรวลยกมุมพระโอษฐ์ สลักพระมัสสุ (หนวด) เหนือ
พระโอษฐ์บน พระกรณยาวเข่ารองกลางด้านหน้า
พระเศียรสวมกระบังหน้า พระเกตุมาลาสลักรูปกลีบบัว
ซ้อนกันสามชั้น โดยสลักลายบนกระบังหน้าเป็นแนว
ลูกประคำและกลีบบัว ด้านบนขอบตรงกลางเป็นลาย
ประจำยามซึ่งสลักอย่างคร่ำๆ อย่างช่างไม่ชำนาญ
การ พระพักตร์ด้านขวามีร่องรอยชำรุดจากการตก
ประติมากรรมนี้เป็นศิลปะลพบุรี อิทธิพลของแบบบายน
ผสมผสานกับฝีมือช่างพื้นถิ่น สามารถเทียบเคียงได้
กับเศียรทวารบาล พบที่โคปุระด้านทิศใต้ของปราสาท
พระขรรค์ อาณาจักรกำพูชา และที่ปราสาทเมืองสิงห์
กาญจนบุรี

นอกจากนี้ การสลักพระขนงหนาและ
เกือบเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา เป็นการ
แสดงความต่อเนื่องในศิลปะทวารวดีที่เคยมีมาก่อน
(พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒) เช่นเดียวกับการทำรองกลาง
พระหนุ (คาง) และนิยมสืบต่อมาในสมัยหลัง ได้แก่
ประติมากรรมปูนปั้นวัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย
พระพุทธรูปศิลปะล้านนารุ่นแรกๆ และพระพุทธรูป
สมัยอยุธยาบางรุ่น เป็นต้น อีกทั้งการทำพระเกตุมาลา
รูปทรงกรวยสลักลายกลีบบัวซ้อนกันค่อนข้างสูง
มากกว่ารูปเคารพลักษณะเดียวกันในศิลปะขอม
ที่ประเทศกัมพูชา ซึ่งรูปทรงกรวยนี้ได้มีการพัฒนา
ต่อมาในงานศิลปกรรมไทย เช่น เครื่องประดับ
ศีรษะของบุรุษหรือเจ้านายฝ่ายหน้า ที่เรียกว่า
“จุลมงกุฎ” พบจากกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ฯลฯ

เศียรพระพุทธรูป

เลขทะเบียน ๓๓ / ๒๐๙ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม ๕๘ / ๒๕๒๒
ขนาด ความสูง ๖ ซม.
ความกว้าง ๔ ซม.
วัสดุ สำริด
ศิลปะ ลพบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด มีเฉพาะพระเศียรและ
พระวรกายส่วนบน

ลักษณะ

เศียรพระพุทธรูป พระพักตร์สี่เหลี่ยม
พระเศียรสวมเครื่องประดับแบบกระบังหน้า
มีกรอบไรพระศก พระขนงหนาเกือบเป็นเส้นตรง
ต่อกันเป็นรูปปีกกา พระนาสิกแบนและกว้าง
พระเนตรทอดต่ำ แสดงอาการสงบและมีสมาธิ
ตามแบบศิลปะชายน พระนาสิกโค้งเป็นสันปลายงุ้ม
พระโอษฐ์แย้มพระสรวลเล็กน้อย โดยยกมุม
พระโอษฐ์ขึ้น พระโอษฐ์หนา ตั้งพระกรรณ
ยาวจรดพระอังสา และเขาร่องกลางด้านหน้า
ครองจีวรห่มเฉียง เปิดพระอังสาขวา มีสังฆาฏี
เป็นแผ่นใหญ่พาดบนพระอังสาซ้าย ยังคงมีลักษณะ
ศิลปะลพบุรีอิทธิพลขอมสมัยชายน แต่ก็มี
รายละเอียดบางประการแสดงให้เห็นถึงการ
คลี่คลาย และวิวัฒนาการทางศิลปะจากอิทธิพล
ขอมสมัยชายน (ศิลปะลพบุรี) มาเป็นศิลปะไทย
ในเวลาต่อมาคือ พระพุทธรูปอุททองหรือศิลปะ
อยุธยาตอนต้นราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙
พบมากในเขตอำเภอสรรค์บุรี จังหวัดชัยนาท
และจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น มีกรอบกระบังหน้า
พระกรรณยาวและเขาร่องกลางด้านหน้า
พระปรายกขึ้นค่อนข้างชัดเจน

เศียรพระพุทธรูปทรงเครื่อง

เลขทะเบียน ๓๓ / ๒๒๒ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม ๑๕๒ / ๒๕๒๒,
UT ๑๕๖/๓๐

ขนาด สูง ๑๑ ซม.
กว้าง ๖ ซม.

วัสดุ สำริด

ศิลปะ ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

เศียรพระพุทธรูปทรงเครื่อง พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเศียรสวมกระบังหน้า มีพระเกตุมาลาทรงกรวยแหลม มีกรอบไรพระศกเป็นแผ่นใหญ่ พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา พระนลาฏกว้าง สายพระเนตรทอดต่ำ พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์แย้มพระสรวล พระกรรณสั้นและสวมกนกทาลแบบตุ้ม แสดงถึงอิทธิพลศิลปะขอมสมัยบายนหรือศิลปะลพบุรี ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ แต่มีรายละเอียดของกระบังหน้าทำเป็นกลีบบัวซ้อนชั้นรูปสามเหลี่ยม รวมถึงรูปแบบของกนกทาลแบบตุ้ม เป็นการแสดงถึงอิทธิพลสมัยทวารวดีในพื้นที่ที่เคยรุ่งเรืองมาก่อน และช่างยังนิยมนำมาใช้ในงานประติมากรรมที่เนืองทางพระ

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อปี ๒๕๒๒ ย้ายจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด

พระพิมพ์ปางประทานอภัย

เลขทะเบียน	ตต / ๑๙๗ / ๒๕๕๓
เลขทะเบียนเดิม	LM ๑๔๙๔, ๔๖ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๗.๙ ซม. ความกว้าง ๒.๔ ซม.
วัสดุ	สำริด
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประทานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในชุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ขวายกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสงยยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสบงจีบหน้านางเห็นขอบันพระองค์ชัดเจน

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓

สภาพ

ชำรุด ผุกร่อนทั่วไป

พระพิมพ์ปางประธานอภัย

เลขทะเบียน ๓๓ / ๑๙๘ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม LM ๑๔๙๘,
๔๗ / ๒๕๒๒

ขนาด ความสูง ๘ ซม.
ความกว้าง ๒.๒ ซม.

วัสดุ สำริด

ศิลปะ ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประธานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสบงยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสบงจีบหน้านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ผุกร่อนทั่วไป

พระพิมพ์ปางประธานอภัย

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๐๓ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	LM ๑๔๙๖, ๕๒ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๘ ซม. ความกว้าง ๒.๒ ซม.
วัสดุ	สำริด
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประธานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ขวายกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสงฆ์ยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสบงจีบหน้านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ผุกร่อนทั่วไป

พระพิมพ์ปางประทานอภัย

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๐๑ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	LM ๑๔๙๕, ๕๐ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๘ ซม. ความกว้าง ๒.๓ ซม.
วัสดุ	สำริด
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประทานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสงบยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสงบจีวรหน้านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณขอบสามเหลี่ยม

พระพิมพ์ปางประธานอภัย

เลขทะเบียน	๓๓ / ๑๙๖ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	LM ๑๔๙๗, ๔๕ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๘ ซม. ความกว้าง ๒.๒ ซม.
วัสดุ	สำริด
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประธานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสงวยาวจรดข้อพระบาท และด้านหลังสงยจับหน้่านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณพระพักตร์

พระพิมพ์ปางประทานอภัย

เลขทะเบียน ๓๓ / ๑๙๙ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม LM ๑๔๙๓,
๔๘ / ๒๕๒๒

ขนาด ความสูง ๘ ซม.
ความกว้าง ๒.๔ ซม.

วัสดุ สำริด

ศิลปะ ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประทานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในชุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสามกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสบงยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสบงจีบหน้านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณขอบสามเหลี่ยม

พระพิมพ์ปางประทานอภัย

เลขทะเบียน	ตต / ๒๐๖ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	LM ๑๔๙๙, ๕๕ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๗ ซม. ความกว้าง ๒ ซม.
วัสดุ	สำริด
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประทานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสบงยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสบงจีบหน้านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ผุกร่อนทั่วไป

พระพิมพ์ปางประทานอภัย

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๐๗ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	LM ๑๔๙๒, ๕๖ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๙.๗ ซม. ความกว้าง ๑๐ ซม.
วัสดุ	สำริด
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประทานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในชุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ขวายกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสงยยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสบงจับหน้านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ผุกร่อนทั่วไป

พระพิมพ์ปางประทานอภัย

เลขทะเบียน

๓๓ / ๑๙๕ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม

๔๔ / ๒๕๒๒

ขนาด

ความสูง ๑๑.๘ ซม.

ความกว้าง ๓.๘ ซม.

วัสดุ

สำริด

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประทานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระศรีมูรพาทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสบงยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสบงจีบหน้านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณพระพักตร์และชายจีวร

พระพิมพ์ปางประธานอภัย

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๐๐ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	LM ๑๔๘๙, ๔๙ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๒ ซม. ความกว้าง ๓.๘ ซม.
วัสดุ	สำริด
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพิมพ์ปางประธานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสงบยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสงบจีวรหน้านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ค่อนข้างสมบูรณ์

พระพิมพ์ปางประทานอภัย

เลขทะเบียน	ตต / ๒๐๘ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	LM ๑๔๙๑, ๕๗ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๐ ซม. ความกว้าง ๓ ซม.
วัสดุ	สำริด
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

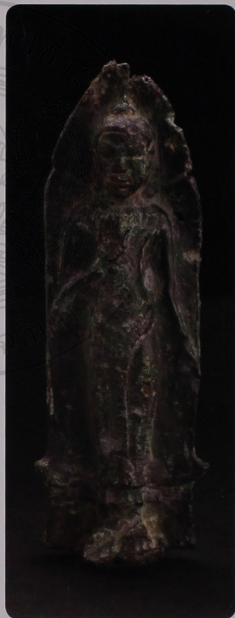
พระพิมพ์ปางประทานอภัย ลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง ประทับยืนภายในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นเสมอพระอุระ พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวแนบพระวรกาย พระพักตร์สี่เหลี่ยม พระเนตรเหลือบต่ำ พระโอษฐ์ยิ้ม พระเศียรสวมกระบังหน้า พระรัศมีรูปทรงกรวยแหลม ครองจีวรห่มคลุม ชายสงวยาวจรดข้อพระบาท และด้านหน้าสงวยจับหน้านาง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณขอบสามเหลี่ยม

พระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๑๒ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๒ / ๒๕๑๒
ขนาด	ความสูง ๕๕ ซม. ความกว้าง ๔๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม
๒๕๑๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ สมบูรณ์

พระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา (พระพุทธรูปเจ้า
แพทย) เป็นพระพุทธรูปนั่งสมาธิ ประคองผอบ
บรรจุโอสถในพระหัตถ์ อันเป็นสัญลักษณ์ของ
พระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา สร้างขึ้นตามคติ
พุทธศาสนานิกายมหายาน ประดิษฐานภายใน
ศาสนสถานสำหรับดูแลรักษาผู้เจ็บป่วย นิยมสร้าง
ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ควบคู่กับการสร้างธรรม-
ศาลาหรือที่พักคนเดินทาง ตามที่ปรากฏความใน
ศิลาจารึกหลายหลัก ลักษณะพระพุทธรูปประทับ
นั่งขัดสมาธิราบ พระบาทขวาทับพระบาทซ้ายเหนือ
ฐานบัว (ปัทมาสน์) ภายในซุ้มเรือนแก้วสามเหลี่ยม
ประดับด้วยสายพันธุ์พฤกษา พระพักตร์ค่อนข้าง
สี่เหลี่ยม พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา
สายพระเนตรทอดต่ำแสดงอาการสงบ มีกรอบ
ไรพระศกแบนใหญ่ พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์แย้ม
พระสรวล ยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น พระทนต์และมัยร่อง
กลาง ตั้งพระกรณยาว เชาะร่องกลางด้านหน้า
พระเกศาเป็นตุ้มเล็กแหลม ยอดพระเกตุมาลา
ทรงกรวย พระชงฆ์มีสันเล็กน้อย (แข้งคม)
ครองจีวรห่มเฉียง เปิดพระอังสาขวา สังขาริ
เป็นแผ่นกว้างและหนา พาดบนพระอังสาซ้าย
ยาวอยู่เหนือพระนาภี ปลายตัดตรง มีชายจีวร
พาดทับพระกรด้านซ้าย และมีขอบสบบตัดตรง
ที่บนพระองค์ ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบศิลปะลพบุรี
อิทธิพลศิลปะขอมแบบบายน และเริ่มปรากฏ
รูปแบบใหม่หลังพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ หรือ
ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา เรียกว่า ศิลปะ
อุททอง อาทิ พระพักตร์ที่เน้นพระปรางอุม มีร่อง
ข้างพระนาสิก เม็ดพระศกเป็นตุ้มเล็กแหลม
พระเกตุมาลาทรงดอกบัวตูม ผสมผสานศิลปะ
ลพบุรีที่ยังคงมีอยู่ คือ การมีเส้นไรพระศก และ
พระพักตร์ค่อนข้างเหลี่ยม ก่อนที่จะหายไปในเวลา
ต่อมา

พระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๑๑ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๖๐ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๕๒ ซม. ความกว้าง ๔๖ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามสูง
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๒๒
ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทธรณ์
เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด สีก่อนทาสีไป

ลักษณะ

พระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา (พระพุทธรูปเจ้า
แพทย์) เป็นพระพุทธรูปสมาธิ ประทับนั่งขัดสมาธิราบ
พระบาทขวาทับพระบาทซ้ายเหนือฐานบัว (ปัทมาสน์)
ภายในซุ้มเรือนแก้วสามเหลี่ยมประดับลายพันธุ์พฤกษา
พระพักตร์ค่อนข้างสี่เหลี่ยม พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกัน
เป็นรูปปีกกา พระเนตรปิดสนิทแสดงอาการสงบ มีกรอบ
ไรพระศกแบนใหญ่ พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์แย้มพระสรวล
ยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น พระหนุมาน ตั้งพระกรรณยาว
เซาะร่องกลางด้านหน้า เม็ดพระศกเป็นตุ่มเล็ก
แหลม ยอดทรงกรวย และพระซงฆ์เป็นสัน (แซ่งคม)
ครองจีวรห่มเฉียง เปิดพระอังสาขวา เน้นสังฆาฏิเป็น
แผ่นกว้างและหนา พาดบนพระอังสาซ้ายเหนือพระนาภี
ปลายตัดตรง รวมถึงชายจีวรพาดทับพระกรด้านซ้าย
ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งมักมีปรากฏเสมอในศิลปะ
ลพบุรี และมีขอบสงฆดรรชนีพระองค์ พระพุทธรูปนี้
ยังคงมีรูปแบบอย่างศิลปะลพบุรีอยู่มาก แต่ก็มีลักษณะ
บางประการเริ่มมีเค้าของศิลปะหลังพุทธศตวรรษที่
๑๘-๑๙ หรือก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา เรียกว่า
ศิลปะอุทธรณ์ เช่น พระพักตร์ที่เน้นพระปรมาภรณ์ มีร่อง
ข้างพระนาสิก เม็ดพระศกเป็นตุ่มเล็กแหลม ทรงมงกุฏ
ยอดเป็นกรวยแหลม และพระซงฆ์เป็นสัน เป็นต้น
พระหัตถ์วางซ้อนกันบนพระเพล่า ในพระหัตถ์
ประคองวัตถุทรงสามเหลี่ยม หรือผอบบรรจุไอศอด
อันเป็นสัญลักษณ์ของพระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา
สร้างขึ้นตามคติพุทธศาสนิกายมหายาน ประดิษฐาน
ภายในศาสนสถานสำหรับดูแลรักษาผู้เจ็บป่วย นิยม
สร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ควบคู่กับการ
สร้างธรรมศาลาหรือที่พักคนเดินทาง ตามที่ปรากฏ
ความในศิลาจารึกหลายหลักในสมัยพระองค์ การมี
ชิ้นส่วนของกลีบขนุนปรากฏประดับอยู่ด้านข้าง ทำให้
สันนิษฐานว่า ศาสนสถานเนินทางพระน่าจะมีลักษณะ
เป็นเจดีย์ทรงปราสาทที่คลี่คลายมาจากปราสาทขอม
และประติมากรรมชิ้นนี้จะเป็นส่วนประดับบน
ศาสนสถานทรงปราสาทอยู่ในตำแหน่งเดียวกันกับ
กลีบขนุน

พระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๐๔ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๕๓ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๖๔ ซม. ความกว้าง ๓๙ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ขึ้นส่วนบริเวณกรอบซุ้มเรือนแก้ว
และพระศอกหักหายไป

พระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา (พระพุทธเจ้า
แพทย) เป็นพระพุทธรูปสมาธิ ประครองผอบบรรจุโอศด
อันเป็นสัญลักษณ์ของพระโกษชัยคุรุไวฑูรยประภา
สร้างขึ้นตามคติพุทธศาสนานิกายมหายาน
ประดิษฐานภายในศาสนสถานสำหรับดูแลรักษา
ผู้เจ็บป่วย นิยมสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗
ควบคู่กับการสร้างธรรมศาลาหรือที่พักคนเดินทาง
ตามที่ปรากฏความในศิลาจารึกหลายหลัก
ลักษณะพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ
พระบาทขวาทับพระบาทซ้ายเหนือฐานบัว
(ปัทมาสน์) ภายในซุ้มเรือนแก้วสามเหลี่ยม
ประดับด้วยลายพันธุ์พฤกษา พระพักตร์ค่อนข้าง
สี่เหลี่ยม พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา
สายพระเนตรทอดต่ำแสดงอาการสงบ มีกรอบ
ไรพระศกแบนใหญ่ พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์แย้ม
พระสรวล ยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น พระหนุมนและมีร่อง
กลาง ตั้งพระกรณียาวเขว้างรองกลางด้านหน้า
พระเกศาเป็นตุ้มเล็กแหลม ยอดพระเกตุมาลา
ทรงกรวย พระชงฆ์มีสันเล็กน้อย (แข้งคม)
ครองจีวรห่มเฉียง เปิดพระอังสาขวา สังขาริ
เป็นแผ่นกว้างและหนา พาดบนพระอังสาซ้าย
เหนือพระนาภี ปลายตัดตรง ชายจีวรพาด
ทับพระกรด้านซ้าย และมีขอบสงบตัดตรงที่
บันพระองค์ ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบศิลปะลพบุรี
อิทธิพลศิลปะขอมแบบบาเยน และเริ่มปรากฏ
รูปแบบใหม่หลังพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙
หรือก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา เรียกว่า
ศิลปะอุททอง อาทิ พระพักตร์ที่เน้นพระปรางอุม
มีร่องข้างพระนาสิก เม็ดพระศกเป็นตุ้มเล็กแหลม
พระเกตุมาลาทรงดอกบัวตูม ผสมผสานศิลปะ
ลพบุรีที่ยังคงมีอยู่ คือ การมีเส้นไรพระศก และ
พระพักตร์ค่อนข้างเหลี่ยม ก่อนที่จะหายไปในเวลา
ต่อมา

ส่วนองค์พระพุทธรูป

เลขทะเบียน	๓๓ / ๙๙ / ๒๕๕๘
เลขทะเบียนเดิม	-
ขนาด	ความสูง ๑๙ ซม. ความกว้าง ๑๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

สภาพ

ชำรุดทั่วไป พระกรทั้งสองข้าง พระเศว
และพระบาททั้งสองหักหายไป

ลักษณะ

ส่วนองค์พระพุทธรูป มีเฉพาะส่วนพระศอ
จรดบันพระองค์ ไม่มีพระเศียร พระกร พระวรกาย
ส่วนล่างและพระบาท ลักษณะพระวรกายสูง พระอุระ
ผายนูนเล็กน้อย พระอุทรนูน พระนภีกลมลึก พระกร
ทั้งสองหักหายไป ยกพระอังสาซ้ายในท่าเอียงตน
เล็กน้อย ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา พาด
ผ้าสังฆาฏีบนพระอังสาซ้าย เป็นแผ่นกว้างยาวเสมอ
ใต้พระอุระ ปลายตัดตรงและทับชายจีวรเบื้องซ้าย
ของพระวรกายโค้งยาวจรดบันพระองค์ ซึ่งเป็นรูปแบบ
ในงานประติมากรรมศิลปะลพบุรี สิ่งที่น่าสนใจ คือ
การทำชายสังฆาฏีสันใต้พระอุระ เนื่องจากพระพุทธรูป
ศิลปะลพบุรีส่วนใหญ่ มักปรากฏชายสังฆาฏีเป็นแผ่น
กว้างยาวลงมาเหนือพระนภีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น
แต่อย่างไรก็ตามพระพุทธรูปที่ครองจีวรห่มเฉียง
ชายสังฆาฏีสัน มีปรากฏมาแล้วในพระพุทธรูปสมัย
ทวารวดี กลุ่มพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย หมดวัด
ตระกวน พบที่วัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย
และพระพุทธรูปศิลปะอู่ทองและสมัยอยุธยาตอนต้น

ส่วนองค์พระพุทธรูปในกลีบขนุน

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด แฉกชำรุดข้างซ้ายหักหายไป

เลขทะเบียน

๓๓ / ๖๒ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม

๖๕ / ๒๒

ขนาด

ความสูง ๔๐ ซม.

ความกว้าง ๓๐ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ส่วนองค์พระพุทธรูป หรือเป็นชิ้นส่วนของพระไภษัชยคุรุไวฑูรยประภา (พระพุทธเจ้าแพทย์)
ประทับนั่งขัดสมาธิราบบนฐานบัวหงายภายในซุ้มเรือนแก้วสามเหลี่ยม ครองจีวรห่มเฉียง สังขาริ
วางบนพระอังสาซ้าย โดยมีความยาวเหนือพระนาภี และปลายตัดตรง

ส่วนของพระพุทธรูปในซุ้มเรือนแก้วหรือกลีบขนุนพระปรางค์

เลขทะเบียน ๓๓ / ๖๕ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม ๑๕๐ / ๒๒

ขนาด ความสูง ๔๒ ซม.
ความกว้าง ๓๒ ซม.

วัสดุ ปูนปั้น

ศิลปะ ลพบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม
๒๕๔๘

ลักษณะ

ส่วนของพระพุทธรูปในซุ้มเรือนแก้วหรือกลีบขนุนพระปรางค์ หรือกลีบขนุนของปราสาท
เป็นพระพุทธรูปหน้าตรง มีพระพักตร์ค่อนข้างกลม เครื่องประดับศีรษะแบบกระบังหน้า พระเศียร
สวมมงกุฎเป็นรูปทรงกรรบอก ยอดผายออก มีลักษณะคล้ายคลึงกับประติมากรรมสมัยเดียวกัน
พบที่โบราณสถานบ้านหนองแจง อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี บุคคลัดมาสวมเครื่องประดับ
แบบกระบังหน้า หน้าผากกว้าง ตาปิดสนิท สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นส่วนประดับกลีบขนุน

สภาพ

ชำรุด พระพักตร์สึกกร่อน และองค์ประกอบส่วนใหญ่หักหายไป

พระพักตร์พระโพธิสัตว์?

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ปลายพระกรรณด้านซ้ายแตกหัก

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๓๑ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๙๘ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๕ ซม. ความกว้าง ๒๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพักตร์พระโพธิสัตว์สวมมงกุฎทรงเทริดชนก กึ่งกลางขอบเทริดประดับดอกไม้
สี่กลีบ พระพักตร์จามรูปสี่เหลี่ยม พระปรางมนกล้ายรูปไข่ พระเนตรยาวเหลือบต่ำ ปลายพระเนตร
ชี้ขึ้น พระหนุมน พระขนงค่อนข้างตรง พระนาสิกโด่งเป็นสัน พระโอษฐ์เฝ้มและแย้มพระสรวล

ลักษณะของเทริดชนก และพระเนตรเรียวยาว ปลายพระเนตรชี้ขึ้น สันนิษฐานว่า
น่าจะมีความเกี่ยวพันในศิลปะหริภุญชัยทางภาคเหนือ อิทธิพลศิลปะแบบพุกาม

เศียรเทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๑๕ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๐๙ / ๒๒ (ชิ้นที่๒)
ขนาด	ความสูง ๑๘ ซม. ความกว้าง ๑๒ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

เศียรเทวดา พระพักตร์รูปไข่ พระหนุ
เหลี่ยม พระนลาฏกว้าง มีกรอบไทรพระศกแผ่นใหญ่
พระขนงเกือบเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา
พระเนตรเล็กเน้นขอบพระเนตร แสดงอาการสงบ
พระนาสิกโด่งเป็นสัน ปลายจ้ม พระโอษฐ์เล็ก
แย้มพระสรวลเล็กน้อย พระกรรณชำรุด และมี
ร่องรอยการเซาะร่องกลางคันทน์หน้า สวมเครื่องประดับ
ศิราภรณ์ มุ่นมวยพระเกศาทรงกระบอกปลายตัดตรง
และประดับโคนพระเกศาด้วยสายรัด ลักษณะมุ่นมวย
พระเกศาทรงกระบอก ถือเป็นรูปแบบเฉพาะของ
นักบวชหรือพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรในอิทธิพล
ศิลปะขอมเสมอ แต่ปลายมวยตัดตรงแสดง
อิทธิพลของช่างพื้นถิ่น เช่นเดียวกับพระพักตร์
รูปไข่ พระหนุเหลี่ยม พระนาสิกเป็นสัน ถือเป็น
วิวัฒนาการทางรูปแบบที่เกิดขึ้นในสมัยหลัง
พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เส้นทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด สีกกร่อนทั่วไป พระกรรณ และพระขนง
ซ้ายชิ้นส่วนหักหายไป

พระพักตร์เทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๔๕ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๑๕ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๕ ซม. ความกว้าง ๑๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพักตร์เทวदारูปไข่ พระเนลาฎ
แบนกว้าง พระขนงโก่งต่อกันเป็นรูปปีกกา
พระเนตรเหลือบต่ำ สี่พระพักตร์แสดงอาการสงบ
พระนาสิกโด่งจุ่มเป็นสัน มีไรพระศก พระโอษฐ์แย้ม
พระสรวลเล็กน้อย พระโอษฐ์หนา พระหนุเป็นปม
มีร่องกลาง พระเกศาเกล้าทรงสูงแบบชฎามุกุฏ
มีเชือกหรือผ้าคาดประดับที่โคนพระเกศาและปล่อย
ลงมาด้านซ้าย พระพักตร์ยังคงเป็นลักษณะศิลปะ
ลพบุรี ได้แก่ พระเนลาฎรูปไข่ พระเนตรเหลือบต่ำ
มีไรพระศก พระโอษฐ์หนา แย้มพระสรวลเล็กน้อย
แต่ก็มีรายละเอียดบางอย่างที่แสดงถึงอิทธิพล
ศิลปะพื้นถิ่นในสมัยหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เช่น
เค้าพระพักตร์เป็นรูปไข่จากพระปรางลงมาถึง
พระหนุ พระเนลาฎกว้าง พระขนงโก่ง พระหนุเหลี่ยม
นอกจากนี้ พระพักตร์ที่แสดงความสงบนิ่ง เคร่งขรึม
มีสมาธิ และพระเศียรทรงชฎามุกุฏ อาจหมายถึง
นักพรตหรือนักบวชก็เป็นได้

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด พระพักตร์มีรอยร้าวและพระกรรณ
ด้านขวาหักหายไป

พระพักตร์เทวดา

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๕๘ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๔๓ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๔ ซม. ความกว้าง ๙.๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม
๒๕๔๓

สภาพ

ค่อนข้างสมบูรณ์ พระกรรณด้านซ้ายชำรุดหัก

พระพักตร์เทวตา ยกพระหัตถ์เหนือเศียร
พระพักตร์รูปไข่ พระนลาฏกว้างมาก สวมเครื่อง
ประดับศีรษะแบบกระบังหน้าเป็นริ้ว ยกพระหัตถ์ใน
ท่าพนมมือไหว้ขึ้นเหนือเศียร พระพักตร์โน้มลง
เล็กน้อยเพื่อแสดงความเคารพ สวมก่าไล่อื้อพระกร
ข้างขวา มีกรอบไธพระศกแผ่นใหญ่ พระขนงหนา
เป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา พระเนตรปิดสนิท
ปลายพระเนตรชี้ขึ้นแสดงอาการสงบนิ่ง พระนาสิก
โด่งเป็นสัน ปลายจมูก พระโอษฐ์แย้มพระสรวล
เล็กน้อย ยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น พระโอษฐ์หนา
พระหนุค่อนข้างเหลี่ยมมีร่องกลาง ซึ่งยังมีเค้าของ
ศิลปะลพบุรี อิทธิพลขอมแบบบายน และศิลปะ
ทวารวดีที่เคยมีมาก่อน เช่น พระขนงหนาเป็นเส้นตรง
ยาวต่อกันเป็นรูปปีกกา ส่วนลักษณะที่เปลี่ยนแปลง
ไป และเป็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่น คือ พระนลาฏ
ทึบกว้างมาก พระพักตร์ค่อนข้างยาว การแสดง
ความเคารพโดยพนมมือขึ้นเหนือศีรษะนี้
เป็นการทำความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาแต่
ครั้งโบราณ และคงพบเห็นทั่วไปตามประเพณี
สำคัญของชาวไทยหรือประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งในศาสนาพุทธและพราหมณ์ เช่น
ภาพชาวอินเดียยกมือไหว้ภาพพระพุทธรูปเจ้าปาง
ปรีณิพพาน ศิลปะคันธารราฐของอินเดีย ภาพสลัก
บนผนังที่ปราสาทบาปวน เป็นการแสดงภาพเกี่ยว
กับพระนารายณ์ หรือภาพสลักเล่าเรื่องมหากาพย์
รามายณะ (รามเกียรติ์) มีภาพบุคคลพนมมือไหว้
ยกขึ้นเหนือศีรษะ ที่ปราสาทบันทายสีร์ อาณาจักร
กัมพูชา และภาพสลักบุคคลแสดงความเคารพ
สูงสุดต่อพระวิษณุ (พระนารายณ์) บนผนัง
ในกรอบประตูหอคอก ปราสาทบายน เป็นต้น

เศียรพระพุทธรูป

เลขทะเบียน	๓๓ / ๓๔ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๔๓ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๔ ซม. ความกว้าง ๑๔ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

เศียรพระพุทธรูป พระพักตร์รูป

สี่เหลี่ยม สวมกระบังหน้า พระเกตุมาลาทรงกรวย ยอดเป็นรูปดอกบัวตูม มีกรอบไพระศกเส้นกลม พระนลาฏแคบ พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา พระนาสิกโด่งใหญ่ปลายงุ้ม พระเนตรเบิกกว้าง พระโอษฐ์ยิ้มมีร่องข้างพระปราง พระหนุเป็นปมมีร่องกลาง เศียรพระพุทธรูปนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นการสวมมงกุฎ มีกระบังหน้า และพระเกตุมาลาทรงกรวย อย่างอิทธิพลศิลปะขอมแบบบายนที่พบในประเทศไทย ลักษณะของพระเกตุมาลาทรงกรวยรูปดอกบัวตูมจะพบค่อนข้างน้อยในกลุ่มประติมากรรมเนินทองพระ ส่วนใหญ่มียอดกรวยที่สูงมากซึ่งแสดงอิทธิพลศิลปะพื้นถิ่นในยุคหลังค่อนข้างมาก

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทองพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด สีกกร่อน และชิ้นส่วนพระกรรณหัก
หายไป

เศียรเทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๔๘ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๑๗ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๑ ซม. ความกว้าง ๙ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

เศียรเทวดา ลักษณะพระพักตร์รูปไข่ค่อนข้างยาว อย่างศิลปะสุโขทัย (ปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙) พระนาสิกกว้าง โหนกนูน พระขนงโค้งต่อกันเป็นรูปปีกกา พระเนตรยาวเรียวแสดงอาการเหลือบต่ำ พระนาสิกโค้งเป็นสัน พระโอษฐ์แย้มพระสรวล ยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น และสวมเครื่องประดับศีรษะเทริดแบบชนนภูมิ จำนวนแผ่น ๕-๖ แผ่น ตรงกลางมีขนาดใหญ่ แผ่นถัดไปทั้งสองด้านมีขนาดเล็กสลดหลั่นกันไป สลักขอบเป็นแนวริ้ว และแนวไข่มุก ซึ่งจะคล้ายคลึงกับเทริดศิลปะหริภุญชัย และพบว่าในประเทศไทยได้รับอิทธิพลศิลปะหริภุญชัยทางภาคเหนือของไทย มากกว่าได้รับอิทธิพลโดยตรงจากกัมพูชา

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘

สภาพ

ค่อนข้างสมบูรณ์

พระพักตร์เทวดา

เลขทะเบียน ๓๓ / ๒๕๓ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม ๑๒๙ / ๒๕๒๒

ขนาด ความสูง ๑๒ ซม.

ความกว้าง ๑๐ ซม.

วัสดุ ปูนปั้น

ศิลปะ ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา ลักษณะพระพักตร์สี่เหลี่ยม พระนลาฏกว้างมาก สวมเครื่องประดับศีรษะแบบเทริดชนนิก พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา พระเนตรปิดและเหลือบต่ำ แสดงอาการสงบมีสมาธิ ปลายพระเนตรเรียวชี้ขึ้น พระนาสิกโด่งเป็นสัน ปลายจมูก พระโอษฐ์หนา แบะกว้างและยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น พระหนุมนมีร่องกลาง ยังคงเป็นรูปแบบศิลปะลพบุรี อิทธิพลขอมสมัยบาเยนอยู่มาก แม้ว่ารายละเอียดบางอย่างเริ่มเปลี่ยนไปและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของประติมากรรมที่เนืองทางพระ เช่น พระนลาฏที่กว้างมาก พระหนุมนมีร่องกลางเสมอ เป็นต้น พระเศียรสวมเครื่องประดับแบบเทริดชนนิก และปลายพระเนตรเรียวและชี้ขึ้น ชวนให้คิดถึงอิทธิพลจากเมืองพุกามส่งผ่านมายังศิลปะหริภุญชัยทางภาคเหนือ ลงมาทางภาคกลางของไทย ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนืองทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด พระกรรณด้านขวาและปลายของเทริดชิ้นส่วนหักหายไป

เศียรเทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๓๕ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๐๖ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๖ ซม. ความกว้าง ๑๑.๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

เศียรเทวดา พระพักตร์ค่อนข้างกลม และพระนลาฏกว้าง มีไรพระศก พระขนงโค้ง พระนาสิกโด่ง ปลายจมูก พระเนตรปิดแน่น เปลือกพระเนตรหนา ปลายพระเนตรชี้ขึ้น พระโอษฐ์แย้ม พระหนุเป็นปมมีร่องกลาง การสวมเครื่องประดับศีรษะแบบเทริดชนก เป็นลักษณะการเรียงแผ่นของเทริด คล้ายกับศิลปะหริภุญชัย ทางภาคเหนือของไทย อาจเป็นอิทธิพลศิลปะของอินเดียที่ผ่านมายังเมืองพุกาม ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ กล่าวคือ แผ่นกลางของเทริดมีความสูงและความกว้างของแผ่นมากกว่าแผ่นที่อยู่ถัดมาลดหลั่นกันไป ซึ่งต่างจากเทริดชนก อิทธิพลเดียวกันในศิลปะขอม อาณาจักรกัมพูชา ซึ่งนิยมมากในศิลปะแบบบายน เช่นภาพสลักนูนสูงของสตรีหรือนางอัปสรบนผนังปราสาทสมัยบายน ลักษณะเทริดมีขนาดความกว้างและความยาวเสมอกันทุกแผ่น นอกจากนี้ลักษณะของพระพักตร์มีการผสมผสานระหว่างศิลปะพื้นถิ่นและอิทธิพลขอมแบบบายน

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด พระกรรณด้านซ้ายหักหายไปครึ่งหนึ่ง

เศียรเทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๕๓๑ / ๒๕๕๘
เลขทะเบียนเดิม	-
ขนาด	ความสูง ๙ ซม. ความกว้าง ๗ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๘

สภาพ

ชำรุด ปลายพระกรรณด้านซ้ายแตกหัก

ลักษณะ

เศียรเทวดา ลักษณะพระพักตร์รูปไข่
พระนลาฏกว้าง มีกรอบไรพระศกเป็นเส้นนูน
แบนใหญ่ พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา
พระเนตรปิดสนิทแสดงอาการสงบ พระนาสิกโด่ง
พระโอษฐ์หนา แยมพระสรวล ยกมุมพระโอษฐ์
ขึ้นจนเห็นร่องพระปรางทั้งสอง พระหนุค่อนข้าง
เหลี่ยม ความน่าสนใจของเศียรเทวดา คือ การสวม
มงกุฎทรงเทริดแบบชนนคทอิทธิพลขอม มักมี
ปรากฏเสมอในปราสาทขอม อาณาจักรกัมพูชา
สำหรับในประเทศไทยไม่ค่อยเป็นที่นิยม และ
ส่วนใหญ่มักเป็นเทริดศิลปะหริภุญชัย
(อิทธิพลศิลปะผ่านมายังศิลปะพุกาม) สามารถ
เปรียบเทียบได้กับภาพเทวดาทรงสิริภรณ์แบบ
เทริดชนนคท ซึ่งมีพระพักตร์งามมาก (เลขทะเบียน
๒๓๑/๒๕๕๓) คือ มีขนาดและความยาวของ
แผ่นไม่เท่ากัน แผ่นกลางมีขนาดใหญ่ที่สุดและ
ลดหลั่นกันลงมา ซึ่งต่างจากเทริดแบบขอมจะมี
ขนาดความกว้างและความยาวเสมอกัน สามารถ
เทียบเคียงได้ในภาพสลักรูปเทวสตรีหรือนางรำ
บนปราสาทขอม และประสาธพระขรรค์
อาณาจักรกัมพูชา

พระพักตร์เทวดา

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม
๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณใบหูขวาชิ้นส่วนหักหายไป

เลขทะเบียน

๓๓ / ๒๔๖ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม

๑๑๙ / ๒๕๒๒

ขนาด

ความสูง ๑๘ ซม.

ความกว้าง ๑๔ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา ลักษณะพระพักตร์รูปไข่ สวมเครื่องประดับศีรษะแบบกระบังลายดอกไม้
กลม ด้านหน้าประดับพระเกศารอบพระนลาฏยาวเสมอด้านซ้ายเป็นทรงกลม พระนลาฏกว้าง
พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา พระเนตรยาวเรียว ปลายพระเนตรเลี้ยวและปิดสนิท
พระนาสิกโด่งเป็นสัน ปลายจมูก พระโอษฐ์ยิ้ม พระโอษฐ์หนา สวมพระกุดทกลมอย่างศิลปะทวารวดี

พระพักตร์เทวดา

เลขทะเบียน ๓๓ / ๒๔๔ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม ๓๑๔ / ๒๕๓๕

ขนาด ความสูง ๙.๕ ซม.
ความกว้าง ๘.๕ ซม.

วัสดุ ปูนปั้น

ศิลปะ ลพบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม
๒๕๔๓

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา ลักษณะพระพักตร์รูปไข่ พระหนุเหลี่ยม สวมกระบังหน้าประดับลายดอกไม้กลม และแต่งพระเกศาเป็นวงโค้งรอบพระนลาฏ พระนลาฏกว้าง พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา พระเนตรปิด เปลือกพระเนตรหนา พระนาสิกโด่ง ปลายงุ้ม พระโอษฐ์หนา เย้มสรวล สวมกุดนทกลม อย่างศิลปะทวารวดีที่มีมาก่อนแล้ว แต่ยังแสดงให้เห็นเค้าของศิลปะลพบุรี และความฉ้นแปรทางศิลปะที่เริ่มต่างไปจากเดิม เช่น พระพักตร์รูปไข่ พระหนุเหลี่ยม และเครื่องประดับศีรษะแบบกระบังหน้าหายไป มาเป็นการแต่งพระเกศาเป็นรูปวงโค้งประดับดอกไม้กลมแทน อันเป็นงานในยุคหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๘ แล้ว

สภาพ ชำรุด ใบหูด้านขวาชิ้นส่วนหักหายไป

พระพักตร์เทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๒๘ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๘๙ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๓ ซม. ความกว้าง ๙ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา ลักษณะพระพักตร์อิมเป็นรูปไข่ แสดงสีพระพักตร์แห่งความสุขสงบสวมเครื่องประดับศีรษะแบบกระบังหน้าเป็นริ้วประดับลายดอกไม้ มีกรอบโอบพระศก พระนลาฏกว้างโหนกนูน พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา มีเครื่องประดับรูปร่างกลมกลางพระนลาฏ พระเนตรเล็กเหลือบต่ำ พระนาสิกเล็กและโด่งเป็นสัน พระโอษฐ์ยิ้มเล็กน้อยยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น พระหนุเป็นปมและมีร่องกลาง พระพักตร์เทวดานี้คล้ายเป็นชาวจีนพบอยู่จำนวนหลายชิ้นในอิริยาบถที่ต่างกันไปสันนิษฐานว่าชาวจีนเหล่านี้ น่าจะอพยพเข้ามาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ ๙ เรื่อยมาเพื่อติดต่อทางการค้า และแสวงหาความมั่นคงในดินแดนสุวรรณภูมิ และพบหลักฐานเป็นจำนวนมากที่เมืองโบราณอู่ทอง และเมืองโบราณลุ่มแม่น้ำท่าจีน-แม่กลองโดยเฉพาะหลักฐานการพบเครื่องถ้วยจีนราชวงศ์ซ่ง ซึ่งพบร่วมอยู่กับเครื่องถ้วยลพบุรี และมีบทบาททางการปกครองในสมัยต้นอยุธยาตอนต้น โดยเฉพาะรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชหรือเจ้านครอินทร์ พ.ศ. ๑๙๔๒-๑๙๖๓

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอู่ทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณลำคอ จมูก และเทริด

พระพักตร์เทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๑ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๒๖ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๕ ซม. ความกว้าง ๑๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ ชำรุดทั่วไป

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา พระพักตร์รูปไข่ สวมเครื่องประดับศีรษะรูปวงโค้งรอบพระนลาฏ ยาวเสมอพระกรรณ พระนลาฏแคบ พระขนงเป็นเส้นตรง ปลายชี้และต่อกันเป็นรูปปีกกา สายพระเนตรทอดต่ำ พระนาสิกโด่งเป็นสัน ปลายงุ้ม พระโอษฐ์ยิ้ม ยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น พระโอษฐ์ล่างหนา แสดงสีพระพักตร์สงบ มีสมาธิ และพระโอษฐ์ยิ้ม เรียกว่า ยิ้มแบบบายน ในช่วงเวลานี้ เครื่องประดับแบบกระบังหน้าเริ่มหายไป เหลือเพียงเครื่องประดับวงโค้ง คล้ายการแต่งพระเกศา ซึ่งเคยประดับร่วมกันอยู่ ส่วนพระพักตร์ที่แสดงความสมบูรณ์ อวบน้ำ เป็นการสะท้อนถึงอิทธิพล ศิลปะสุโขทัยครั้งแรกพุทธศตวรรษที่ ๑๙ เทียบได้กับกลุ่มประติมากรรมปูนปั้น วัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย

พระพักตร์เทวดา

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ ชำรุด

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๔๗ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๙ ซม. ความกว้าง ๑๔ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา พระพักตร์รูปไข่ พระนลาฏกว้าง มีกรอบโพระศกสองชั้น พระขนงเป็น
เส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา สายพระเนตรทอดต่ำ พระนาสิกโด่ง ปลายจมูก พระโอษฐ์แฉะ มุมพระโอษฐ์
คว่ำลง พระโอษฐ์ล่างหนากว่าด้านบน พระปรางย้อย พระหนุเป็นปม สวมกระบังหน้ายอด
ทรงกรวยซึ่งหักหายไป เห็นแนวพระเกศาข้างพระกรรณเป็นรูปสามเหลี่ยม พระพักตร์เรียบเฉย
ดูเคร่งขรึม ลักษณะการแต่งพระเกศาและพระพักตร์มีส่วนคล้ายคลึงชาวตะวันตกที่เดินทางเข้า
มาติดต่อค้าขาย และแสวงหาความมั่นคงในดินแดนสุวรรณภูมิ ตั้งแต่เมื่อครั้งช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ
สมัยประวัติศาสตร์และในวัฒนธรรมทวารวดี และยังคงมีอยู่ในชุมชนอิทธิพลขอมที่เนินทางพระ
และลุ่มแม่น้ำท่าจีน-แม่กลอง แถบภูมิภาคตะวันตก

หน้าบุคลหรือเทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๐ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๒๙ / ๒๒ (ชิ้นที่๒)
ขนาด	ความสูง ๑๒ ซม. ความกว้าง ๑๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

ลักษณะ

หน้าบุคลหรือเทวดา ใบหน้าเหลี่ยมค่อนข้างกลม อ้มเอิบ มีร่องรอยการสวมเครื่อง
ประดับศีรษะแบบกระบังหน้า ชายผมคล้ายเครารูปสามเหลี่ยมตรงข้างแก้ม หน้าผากแคบกว้าง
คิ้วหนาเกือบเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา จมูกโด่งเป็นสัน ปลายจมูก สายตาทอดต่ำ เปลือกตา
สองชั้น เปลือกตาส่างเป็นริ้ว ปากยิ้มที่มุมปาก ริมฝีปากหนา คางมนมีร่องกลาง ใบหูยาว ลักษณะ
ใบหน้าบ่งบอกความสงบและมีสมาธิ แสดงความเมตตา แบบศิลปะลพบุรี

สภาพ

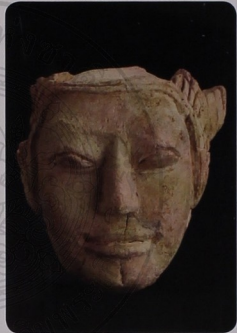
ชำรุด ชิ้นส่วนบนศีรษะบริเวณใบหูด้านขวา และด้านซ้ายหักหายไป

พระพักตร์เทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๕๙ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	UT ๓๐๑ / ๓๕, ๑๔๕ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๑.๕ ซม. ความกว้าง ๙.๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพักตร์ของเทวดา ลักษณะพระพักตร์รูปไข่ มีร่องรอยการสวมเครื่องประดับศีรษะแบบกระบังหน้าเป็นริ้ว มีกรอบโอบพระศก พระขนงเกือบเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา แสดงอิทธิพลศิลปะทวารวดีที่ยังปรากฏอยู่ พระเนตรเบิกกว้าง พระนาสิกโด่งใหญ่ ปลายจมูก พระโอษฐ์หนา แบะกว้าง พระหนุค่อนข้างเหลี่ยมมีร่องกลางอันแสดงถึงลักษณะศิลปะลพบุรีค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการทำพระหนุมีร่องกลาง มักพบเสมอในประติมากรรมปูนปั้นที่เนินทางพระ และในประติมากรรมพระพุทธรูปและภาพสลักนูนต่ำบนปราสาทขอมศิลปะแบบบายน อาณาจักรกัมพูชา ซึ่งทำกันมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ เช่นเดียวกับในประเทศไทย พบหลักฐานในประติมากรรมดินเผาวัฒนธรรมทวารวดี ศิลปะลพบุรีและศิลปะไทยในเวลาต่อมา

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณศีรษะและพระกรรณด้านซ้ายชิ้นส่วนหักหายไป

พระพักตร์เทวดา

เลขทะเบียน ๓๓ / ๒๓ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม ๑๔๒ / ๒๒

ขนาด ความสูง ๑๑ ซม.

ความกว้าง ๑๐ ซม.

วัสดุ ปูนปั้น

ศิลปะ ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา ลักษณะพระพักตร์สี่เหลี่ยม พระปรางมน พระนลาฏกว้าง พระชนง์โค้ง
ต่อกันเป็นรูปปีกกา พระเนตรปิด เน้นอาการสงบมีสมาธิ พระนาสิกโด่งเป็นสัน พระโอษฐ์อมยิ้ม
ยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น พระโอษฐ์หนา พระเศียรสามเทริดแบบกระบังหน้า อันเป็นศิลปะลพบุรี
มีลักษณะเป็นพื้นถิ่นในยุคหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เช่น พระปรางย้อยลงมา พระพักตร์รูปไข่
พระหนุเหลี่ยม และมีพระนลาฏกว้าง

สภาพ ชำรุด พระกรรณข้างซ้ายชิ้นส่วนหักหายไป

เศียรพระพุทธรูป

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

เลขทะเบียน	๓๓ / ๓๗ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๔๙ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๗ ซม. ความกว้าง ๑๓ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

เศียรพระพุทธรูป ลักษณะพระพักตร์รูปไข่ พระนลาฏกว้าง พระขนงโก่ง พระเนตร
เหลือบต่ำ พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์ยิ้ม พระโอษฐ์หนา สวมเทริดแบบกระบังหน้า

สภาพ

ชำรุด สีกกร่อนทั่วไป บริเวณปลายพระเนตรมีรอยร้าว พระกรรณสองข้างและบางส่วนของเทริด
หักหายไป

พระพักตร์เทวดา

เลขทะเบียน ๓๓ / ๒๕๗ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม ๑๓๖ / ๒๕๒๒

ขนาด ความสูง ๑๔ ซม.

ความกว้าง ๒๖ ซม.

วัสดุ ปูนปั้น

ศิลปะ ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์
๒๕๔๓

สภาพ ชำรุด สีกกร่อนทั่วไป

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา พระพักตร์รูปไข่ พระนลาฏกว้าง สวมมงกุฎยอดแหลมสูงรูปทรงกรวย
ซ้อนกัน ๓-๔ ชั้น พระขนงเป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา สายพระเนตรทอดต่ำ พระนาสิกโด่ง
พระโอษฐ์ยิ้มเล็กน้อย พระโอษฐ์หนา พระหนุเหลี่ยม ตึงพระกรรณยาวเซาะเป็นร่องกลางด้านหน้า
มีดอกไม้ทัดพระกรรณด้านขวา ประติมากรรมดังกล่าว นอกจากจะมีรูปแบบศิลปะคล้ายไปจากศิลปะ
ลพบุรีที่เมืองราชธานีแล้ว เช่น ลักษณะของพระพักตร์รูปไข่ พระหนุเหลี่ยม พระกรรณเซาะร่องกว้าง
สวมมงกุฎยอดทรงกรวยค่อนข้างสูง สามารถเทียบเคียงได้กับประติมากรรมปูนปั้น วัดพระพายหลวง
จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นงานในยุคหลังครั้งแรกพุทธศตวรรษที่ ๑๙ แล้ว

พระพักตร์เทวดา

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุด พระวรกายส่วนล่าง
ชิ้นส่วนหักหายไป

เลขทะเบียน	ตต / ๒๑๕ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๖๗ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๔๖ ซม. ความกว้าง ๓๖ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา ติดอยู่เหนือกลีบขนุนปรางค์ ลักษณะอยู่ในท่ายกพระกรและพระเพลา
แอ่นพระองค์ยืนมาทางด้านหน้า พระกรด้านขวาแตะลำตัว ด้านซ้ายยกขึ้นเหนือพระเศียร สวมเครื่อง
ประดับ กรองคอ กุณฑล ส่วนกลีบขนุนทรงสามเหลี่ยมยอดแหลม เหนือขึ้นไปเป็นภาพเทวดา เป็นลักษณะ
ของกลีบขนุนปรางค์ กล่าวได้ว่า เป็นการแสดงพัฒนาการของการสร้างงานสถาปัตยกรรมทรงปรางค์
ในเวลาต่อมา เช่น สมัยอยุธยา เป็นต้น

รูปเทวดา

เลขทะเบียน ๓๓ / ๒๑๐ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม ๕๙ / ๒๕๒๒
ขนาด ความสูง ๖๑ ซม.
ความกว้าง ๔๒ ซม.
วัสดุ ปูนปั้น
ศิลปะ ลพบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ชิ้นส่วนรูปเทวดาแตกหักหายไป

ลักษณะ

รูปเทวดาประดับกลีบขนุนปรางค์
แสดงลักษณะอยู่ในท่ายกพระกรและพระเพลา
ทั้งสองข้างไปทางด้านหลัง คล้ายกำลัง
เหาะ ด้านข้างมีรูปเทวดาขนาดเล็กติดอยู่
กับกลีบขนุน ซึ่งเป็นส่วนประดับพระปรางค์
เทวดามีพระพักตร์รูปไข่ พระนลาฏกว้าง
พระวรกายเปลือย สายพระเนตรทอดต่ำ
พระโอษฐ์ยิ้มเล็กน้อย ลักษณะพระภูษาที่ซีก
ชายผ้ารูปสามเหลี่ยมตกมาระหว่างพระเพลา
ทั้งสองทางด้านหน้า และผ้าอีกชิ้นหนึ่งซีกออกมา
ตรงพระโสณิ์ด้านข้างซ้าย คาดบั้นเหน่งเชิงอุบะ
สวมกรองคอและพาหุรัด ถัดมาทางด้านข้างขวา
เป็นรูปเทวดาขนาดเล็ก หันพระพักตร์ตรง ในท่ายอ
พระกรขึ้น แสดงว่าน่าจะเป็นส่วนประดับมุมยอด
พระปรางค์

ส่วนของหน้าบุคคลหรือเทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๓๐ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๓๔ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๕.๕ ซม. ความกว้าง ๑๑.๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด ตั้งแต่พระเนตรข้างขวาขึ้นไป และพระกรรณ
ชิ้นส่วนหักหายไป

ลักษณะ

หน้าบุคคลหรือเทวดา ลักษณะพระพักตร์ค่อนข้างสี่เหลี่ยม อวอบวม พระหนุมน
พระเนตรปิดแสดงอาการสงบ พระนาสิกโด่งเป็นสัน พระโอษฐ์ยิ้มเล็กน้อย ยกมุมพระโอษฐ์ขึ้น
พระโอษฐ์หยัก พระเนตรที่ปิดสนิทแสดงถึงการมีสมาธิ และพระโอษฐ์ยิ้มแบบบายัน
หรือหลับตาอมยิ้ม เป็นศิลปะลพบุรีหรืออิทธิพลศิลปะขอมแบบบายัน ลักษณะพระพักตร์ที่อวอบวม
พระโอษฐ์ยิ้ม แสดงความสมบูรณ์ ชวนให้คิดถึงประติมากรรมปูนปั้นวัดพระพายหลวง
จังหวัดสุโขทัย ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๐ เมืองสุพรรณบุรีต่างมีสายสัมพันธ์มาติดต่อ
อาณาจักรสุโขทัย ทั้งในฐานะเครือญาติ บทบาททางการเมือง การปกครอง และอิทธิพลทาง
รูปแบบศิลปกรรมไม่มากนัก

ใบหน้าบุคลล

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

เลขทะเบียน

๓๓ / ๓๒ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม

๓๗ / ๒๒

ขนาด

ความสูง ๑๑ ซม.

ความกว้าง ๙ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

สภาพ

ชำรุด ส่วนตักแต่งโดยรอบศีรษะหักหายไป

ลักษณะ

หน้าบุคลล ลักษณะใบหน้าที่เหลี่ยม หน้าผากกว้าง คิ้วโค้งต่อกันเป็นรูปปีกกา
ตาลิ้มมองตรง จมูกใหญ่ มีไรผมเป็นเส้นนูนใหญ่ คางเป็นสี่เหลี่ยมมีร่องกลาง ปากแบะ
ยิ้มเม้มมุมปาก ริมฝีปากหนา และมีร่องรอยสวมเครื่องประดับศีรษะแบบกระบังหน้า ประติมากรรม
ชิ้นนี้สามารถแสดงลักษณะเฉพาะศิลปะลพบุรีที่มีรูปแบบศิลปะเริ่มคลี่คลายไปจากเดิมแล้ว คือหลัง
พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ใบหน้าบุคคล

เลขทะเบียน	๓๓ / ๑๒ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๖๘ / ๑๒
ขนาด	ความสูง ๑๔ ซม. ความกว้าง ๑๑ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ สมบูรณ์

ลักษณะ

ใบหน้าบุคคล ลักษณะสี่เหลี่ยม คางมนอวบอ้อมสมบูรณ์ หน้าผากแคบ คิ้วหนานูน
ค่อนข้างโค้งต่อกันเป็นรูปปีกกา มีไรผม สายตาทอดต่ำ เน้นขอบตาล่าง หางตายาวเรียวชี้ขึ้น จมูก
โด่ง ปีกจมูกใหญ่ ปากแฉะ ยิ้มและยกมุมปากขึ้นจนเห็นร่องแก้ม คางเล็กเป็นปม ไช้ผมสั้นเรียบ
ยาวเสมอใบหู โหนกผ้านสูงเหนือศีรษะแบบชาวตะวันตก รูปแบบศิลปะลพบุรี แต่ลักษณะของใบหน้า
และทรงผมยังคงเป็นอิทธิพลศิลปะทวารวดีที่เคยเจริญรุ่งเรืองและยังคงมีอยู่ในพื้นที่ โดยเปรียบเทียบ
ได้กับประติมากรรมปูนปั้นชิ้นหนึ่งเป็นโบราณวัตถุ (หมายเลข ๒๑๖) จากการขุดแต่งโบราณสถาน
ทวารวดี ทุ่งเศรษฐี จังหวัดเพชรบุรี

ลักษณะ

พระพักตร์เทวดา คล้ายใบหน้าชาวจีน ลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมค่อนข้างยาว อวบน้ำ พระนลาฏกว้าง มีกรอบไรพระศก พระชนงเกือบเป็นเส้นตรง พระเนตรเล็กเรียวและเบิกกว้าง เล็กน้อย มองเห็นเมื่อดในพระเนตร พระนาสิกโด่งงุ้มใหญ่เป็นสัน มีกรอบไรพระศก พระโอษฐ์หนา แสดงอาการยิ้มพระสรวล และยกมุมพระโอษฐ์ พระโอษฐ์อ้อม มีร่องกลางพระหนุ พระกรรณหักชำรุด และมีร่องรอยการสวมเครื่องประดับ ศีรษะแบบกระบังหน้า เหนือขึ้นไปกลางพระเศียรคล้ายโพกผ้าหรือมุ่นมวยผม (ผูกจุก) และมีเครื่องประดับโคนพระเกศา ประติมากรรมเนินทางพระจำนวนไม่น้อย ที่ช่างมักตกแต่งทรงผม และใบหน้าที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เช่น หน้าผากที่กว้างมาก ใบหน้ายาวรูปไข่ แก้มอวบ และคางมีร่องกลางนี้นิยมมากในงานประติมากรรมเนินทางพระ ที่สืบทอดรูปแบบจากวัฒนธรรมทวารวดีเรื่อยมาถึงสมัยลพบุรี สุโขทัย ล้านนา อโยธยาและรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ยังพบเศษภาชนะดินเผา ทั้งที่บ้านหนองแจง อำเภอดอนเจดีย์ ก็พบเครื่องถ้วยจีน ราชวงศ์ซ่งเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังชวนให้คิดถึงกลุ่มประติมากรรม วัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย ที่เชื่อว่าเป็นพัฒนาการทางรูปแบบร่วมกันในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙

พระพักตร์เทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๑๖ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๔๒ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๕ ซม. ความกว้าง ๑๑ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด พระเศียรและพระกรรณข้างซ้ายชิ้นส่วนหักหายไป

ใบหน้าบุคคล

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๔ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๓๗ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๒ ซม. ความกว้าง ๘.๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด สีกกร่อน ใบหูและชิ้นส่วนอื่นๆ หักหายไป

ลักษณะ

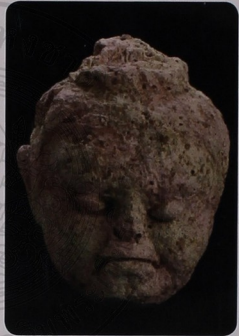
ใบหน้าบุคคลหรือเทวดา รูปหน้าค่อนข้างกลม สีนํ้าอ้มเอิบ ทรงผมมนมวยเกล้าจุกไว้สองข้างกระหม่อม หน้าผากกว้างนูน คิ้วเกือบบเป็นเส้นตรง ปลายยกขึ้นต่อกันเป็นรูปปีกกา ตายาวรีเหลือบต่ำ หางตาชี้ขึ้น จมูกโด่งเป็นสัน ยิ้มที่มุมปากยกขึ้น ริมฝีปากล่างหนา คางมนมีมุมเล็กน้อย แสดงอาการสงบดูเป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นการสร้างประติมากรรมอิทธิพลศิลปะขอมแบบบายน ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ผสมผสานกับฝีมือช่างพื้นดิน การเกล้าผมในลักษณะนี้มักพบในกลุ่มเด็กของคนไทยโบราณและชาวจีน สำหรับในกัมพูชาแล้ว พบว่ามีการทำมวยผมลักษณะนี้ในภาพของสตรีหรือนางรำ บนภาพสลักปราสาทหิน แต่มวยผมมีความสูงมากกว่า เช่น ภาพสตรีสลักบนผนังระเบียงปราสาทนครวัด ภาพสลักนูนต่ำระเบียงคดด้านทิศตะวันออก ปราสาทบายน เป็นภาพแสดงกิจกรรมของชุมชนชาวจีนที่นิยมผมเกล้ารัดจุก หรือพบในกลุ่มภาพสลักโยคี ภาพสลักเสาประดับกรอบประตู หรือภาพลอยตัวในศิลปะขอม เป็นต้น

ใบหน้าเด็ก

เลขทะเบียน	๓๓ / ๔๗ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๔๑ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๐ ซม. ความกว้าง ๑๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ใบหน้าเด็ก (ชาย) ลักษณะใบหน้าค่อนข้างกลม หน้าผากค่อนข้างกว้าง คิ้วค่อนข้างหนาเป็นเส้นตรง ตากลมโปนเล็กน้อยและปิดสนิท จมูกเล็กโด่งแลเห็นรูจมูกเล็ก แก้มป่อง ปากยิ้มเล็กน้อย ริมฝีปากบาง ใบหูเล็ก คางกลมมนมีร่องกลาง ใบหูสั้นทางออกเล็กน้อย ทรงผมเป็นลักษณะมุ่นมวยผมมัดเป็นจุกไว้กลางกระหม่อม (กลางศีรษะ) เห็นร่องรอยเครื่องประดับคอนผม การไว้ผมจุกกลางกระหม่อม ส่วนใหญ่มักพบในเด็กผู้ชาย เป็นประเพณีของคนไทยโบราณเกี่ยวกับความเชื่อ และยังคงยึดถือปฏิบัติเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สำหรับบางครอบครัวในชนบท ซึ่งเชื่อว่าคงเป็นประเพณีและความเชื่ออย่างหนึ่งของประชากรในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และที่กัมพูชาที่พบภาพบุคคลหรือเทวสตรีที่นิยมเกล้ามวยไว้กลางศีรษะหรือด้านข้าง เช่น ภาพสลักบนปราสาทบันทายฉมาร์และปราสาทนครหลวง เป็นต้น

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด สีกกร่อนทั่วไป ส่วนใบหูด้านขวาและศีรษะมีชิ้นส่วนหักหายไป

ใบหน้าบุคคล

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๘ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๔๓ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๒ ซม. ความกว้าง ๑๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด มีรอยแตกร้าวทั่วไป

ใบหน้าบุคคลคล้ายชาวชเวียนหรือ
เปอร์เซีย สวมหมวกทรงสูงหรือโพกผ้าเหนือ
ศีรษะเป็นรูปสามเหลี่ยมปลายแหลมยื่นมา
ทางด้านหน้า ใบหน้าค่อนข้างยาว โดยแสดง
ริ้วรอยบนใบหน้า หรือบ่งบอกถึงความไม่พอใจ
ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ช่างต้องการจะสื่อ หน้าผาก
แคบ คิ้วหนา แต่ค่อนข้างลบเลือน ทอดสายตา
มองต่ำ เปลือกตาหนา จมูกโด่งค่อนข้าง
ใหญ่ ปากเล็กแบนและเขี้ยวขึ้น มุมปากตก คางเล็ก
ประติมากรรมชิ้นนี้ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพ่อค้า
ที่เป็นชาวชเวียนหรือเปอร์เซีย ซึ่งเป็นพ่อค้า
ชาวตะวันออกกลาง เข้ามาติดต่อทางการค้าใน
ดินแดนสุวรรณภูมิ โดยใช้เส้นทางสายไหมใน
การเดินทาง ได้พบหลักฐานในวัฒนธรรมทวารวดี
ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ที่เมืองโบราณ
อุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เมืองโบราณคูเมือง
จังหวัดราชบุรี และประติมากรรมปูนปั้นประดับ
ฐานพระประทีปเจดีย์ จังหวัดนครปฐม อนึ่ง
การทำประติมากรรมใบหน้าบุคคล แสดงสีหน้า
เคร่งเครียด ไม่พอใจ อาจจะสะท้อนสภาพจิตใจ
คนในชุมชนเนินทางพระ อันอาจจะเกิดจากปัญหา
ทางการเมือง การปกครอง ศาสนา และความ
หลากหลายทางชาติพันธุ์ก็เป็นไปได้

ใบหน้าบุคคล

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๒๖ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๘๓ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๘ ซม. ความกว้าง ๒๑ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณใบหน้า ได้ขอบตา บน-ล่าง
และแผงปูนมีชิ้นส่วนหักหายไป

ลักษณะ

ใบหน้าบุคคลคล้ายชาวชเวเทียนหรือ
เปอร์เซีย ติดอยู่บนแผงปูนปั้นรูปสามเหลี่ยมคล้าย
กลีบบัว หันใบหน้าด้านซ้าย หวีผมเสย และเกล้า
มุ่นมวยผมสูงไว้กลางศีรษะ (กระหม่อม) ปลอย
ชายผมให้ตกลงมาด้านข้างเสมอใบหู หน้าผาก
กว้างโหนกนูน คิ้วหนาเกือบเป็นเส้นตรง ตาโปน
หางตาเรียวชี้ขึ้น จมูกโด่งงุ้ม ใบหูยาวกางออก
เล็กน้อย ตาเหลือบต่ำ ปากยิ้มเล็กน้อยแสดงถึง
ความสงบสุข มีสมาธิ คางแหลม ปลอยเครายาว
สันนิษฐานว่าเป็นชาวชเวเทียนหรือเปอร์เซีย อาศัยอยู่
ในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน หรือเปอร์เซียทาง
ตะวันตกของอินเดีย ได้เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขาย
โดยการเดินทางผ่านเส้นทางสายไหม ตั้งแต่พุทธ
ศตวรรษที่ ๖ (ยุคสมัยอินโด-โรมันของอินเดีย)
มีการพบหลักฐานที่เมืองโบราณอุททอง และดินแดน
ใกล้เคียงในช่วงเวลาดังกล่าว ได้แก่ ประติมากรรม
ลายเส้นบนแผ่นอิฐ พบที่จังหวัดนครปฐม และภาพ
บุคคลปูนปั้นที่จัดแสดงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
อุททอง รวมถึง เมืองโบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี
 เป็นต้น

นางอัปสร

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๕๐ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๒๔ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๖ ซม. ความกว้าง ๒๒ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ขึ้นส่วนบริเวณปากกะเทาะ ลำตัวด้านขวา
และแขนทั้งสองหัก

ลักษณะ

นางอัปสร ประทับอยู่ภายในกรอบ
สามเหลี่ยม ขอบประดับลายพันธุ์พฤกษาประเภท
ลายกนกและลายกลีบบัว ฯลฯ ลักษณะของ
นางอัปสรค่อนข้างแปลก แสดงอาการยกขาและ
แขนทั้งสองขึ้นเหนือศีรษะ ลำตัวแอ่นคล้ายกำลัง
เหาะ ใบหน้ายาวรูปไข่ หน้าผากกว้างมาก คิ้วเกือบ
เป็นเส้นตรงต่อกันเป็นรูปปีกกา ตาทอดมองต่ำ
จมูกโด่งงุ้ม ศีรษะสวมกระบังหน้า มงกุฎยอด
แหลม สวมสร้อยคอคล้องจีรูปสามเหลี่ยมเหนืออก
ตุ้มหูกลมขนาดใหญ่ ลำตัวเปลือย ต้นขุดัง
ไม้สวมเครื่องอาภรณ์ ชักขอบชายผ้าถุงเป็นวง
โค้งทางด้านหน้า ลักษณะสร้อยคอที่มีจี้กลม
อยู่เหนือหน้าอก และตุ้มหูกลมขนาดใหญ่เป็น
รูปแบบที่พบมาแล้วในประติมากรรมดินเผา
ศิลปะทวารวดี ที่เมืองโบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี
และที่เมืองโบราณอุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี
การสวมมงกุฎทรงสามเหลี่ยมประดับกลีบบัวซ้อน
พบแล้วในงานประติมากรรมดินเผาในวัฒนธรรม
ทวารวดี และยังไปปรากฏในงานประติมากรรม
ปูนปั้น วัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย มีอายุราว
ครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ แม้ว่าจะยังสรุป
ไม่ได้ว่าสตรีดังกล่าวน่าจะเป็นส่วนประดับส่วนใด
ของศาสนสถาน แต่เป็นลักษณะพิเศษประการหนึ่ง
ของศิลปะลพบุรีที่เนินทางพระ

นางอัปสร

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๕๑ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๒๔ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๒ ซม. ความกว้าง ๒๒ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด แขนหักหายไป เหลือชิ้นส่วนแขน
ท่อนบนด้านซ้าย และชิ้นส่วนขอบชายผ้านุ่ง
หักหายไป

ลักษณะ

นางอัปสร ประทับอยู่ภายในกรอบ
สามเหลี่ยม ขอบประดับลายพันธุ์พฤกษาประเภท
ลายกนกและลายกสิณบัว ฯลฯ ลักษณะนางอัปสร
ค่อนข้างแปลก แสดงอาการยกขาและแขนทั้งสอง
ขึ้นเหนือศีรษะ แขนซ้ายยกเหนือเพียงท่อนเดียว
ลำตัวแอ่นคล้ายกำลังเหาะ ใบหน้ายาวรูปไข่
หน้าผากกว้าง คิ้วเกือบเป็นเส้นตรงต่อกันเป็น
รูปปีกกา ตาทอดมองต่ำ จมูกโด่งจุ่ม ศีรษะสวม
กระบังหน้ามงกุฎยอดแหลม สวมสร้อยคอคล้อง
จี้กลมอยู่เหนือหน้าอก ตุ่มกลมขนาดใหญ่ ลำตัว
เปลือย ถันชูตั้ง ไม่สวมเครื่องอาภรณ์ ชักขอบชาย
ผ้านุ่งเป็นวงโค้งทางด้านหน้า ลักษณะสร้อยคอ
ที่มีจี้กลมห้อยอยู่เหนือหน้าอก และตุ่มกลม
ขนาดใหญ่ เป็นรูปแบบที่พบมาแล้วในประติมากรรม
ดินเผาศิลปะทวารวดี ที่เมืองโบราณคูบัว
จังหวัดราชบุรี และที่เมืองโบราณอุททอง จังหวัด
สุพรรณบุรี รวมถึงการสวมมงกุฎทรงสามเหลี่ยม
ประดับกสิณบัวซ้อน พบแล้วในงานประติมากรรม
ดินเผาในวัฒนธรรมทวารวดี และยังไปปรากฏใน
งานประติมากรรมปูนปั้น วัดพระพายหลวง
จังหวัดสุโขทัย มีอายุราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่
๑๘-๑๙ แม้ว่าจะยังสรุปไม่ได้ว่าสตรีดังกล่าว
น่าจะเป็นส่วนประดับส่วนใดของศาสนสถาน
แต่ก็เป็นลักษณะพิเศษประการหนึ่งของศิลปะ
ลพบุรีที่เนินทางพระ

นางอัปสร

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๔๓ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๑๖ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๖ ซม. ความกว้าง ๒๒ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ขึ้นส่วนแขนทั้งสองหักหายไป

นางอัปสร ประทับอยู่ภายในกรอบ
สามเหลี่ยม ขอบประดับลายพันธุ์พฤกษาประเภท
ลายกนกและลายกลีบบัว ๔๔๕ ลักษณะนางอัปสร
ค่อนข้างแปลก แสดงอาการยกขาและแขนทั้งสอง
ขึ้นเหนือศีรษะ แขนซ้ายยกเหนือเพียงท่อนเดียว
ลำตัวแอ่นคล้ายกำลังเหาะ ใบหน้ายาวรูปไข่
หน้าผากกว้าง คิ้วเกือบเป็นเส้นตรงต่อกันเป็น
รูปปีกกา ตาทอดมองต่ำ จมูกโด่งงุ้ม ศีรษะสวม
กระบังหน้ามงกุฎยอดแหลม สวมสร้อยคอคล้อง
จิกลมอยู่เหนือหน้าอก ตุ่มทูลกลมขนาดใหญ่ ลำตัว
เปลือย ก้นชูตั้ง ไม่สวมเครื่องอาภรณ์ ซักขอบชาย
ผ้าถุงเป็นวงโค้งทางด้านหน้า ลักษณะสร้อยคอ
ที่มีจิกลมห้อยอยู่เหนือหน้าอก และตุ่มทูลกลม
ขนาดใหญ่ เป็นรูปแบบที่พบมาแล้วในประติมากรรม
ดินเผาศิลปะทวารวดี ที่เมืองโบราณคูบัว
จังหวัดราชบุรี และที่เมืองโบราณอุททอง จังหวัด
สุพรรณบุรี รวมถึงการสวมมงกุฎทรงสามเหลี่ยม
ประดับกลีบบัวซ้อน พบแล้วในงานประติมากรรม
ดินเผาในวัฒนธรรมทวารวดี และยังไปปรากฏใน
งานประติมากรรมปูนปั้น วัดพระพายหลวง
จังหวัดสุโขทัย มีอายุราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่
๑๘-๑๙ แม้ว่าจะยังสรุปไม่ได้ว่าสตรีดังกล่าว
น่าจะเป็นส่วนประดับส่วนใดของศาสนสถาน
แต่ก็เป็นลักษณะพิเศษประการหนึ่งของศิลปะ
ลพบุรีที่เนินทางพระ

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๓๖ / ๒๕๕๘
เลขทะเบียนเดิม	-
ขนาด	ความสูง ๒๐ ซม. ความกว้าง ๒๒ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ผุร่อนทั่วไป

รูปสตรี ลักษณะสตรีในท่าประคอง
คนโทหรือไห แอ่นลำตัวมาทางด้านหน้า โดยยกขา
ทั้งสองข้างไปทางด้านหลังคล้ายท่ากำลังเหาะ
มีด้านซ้ายอยู่ในท่าประคองภาชนะปากกลม มีเชิง
ที่ขอบปาก มือขวาจับขอบชายผ้าตรงบันเอว
สวมเครื่องประดับคอ ถิ่นหย่อนคล้อง เห็นสะดือ
กลมใหญ่ ไม่สวมเครื่องอาภรณ์ ตรงบันเอว
มีการชักชายผ้าเป็นริ้ว (แสดงผ้าที่ยับ)
ออกมาทางด้านหน้าเป็นวงโค้งโดยรอบ สิ่งที่น่าสนใจ
สำหรับประติมากรรมชิ้นนี้ คือ รูปสตรี
ประคองภาชนะ ซึ่งค่อนข้างแปลกและพบไม่บ่อยนัก
โดยเฉพาะในประติมากรรมลอยตัว คงมีความหมาย
เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์
ส่วนการกำหนดอายุจากรูปแบบศิลปะของสตรี
แหล่งที่พบ และจากปากภาชนะ เป็นศิลปะลพบุรี
ผลิตจากแหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยที่จังหวัด
บุรีรัมย์ และเปรียบเทียบภาพนี้ได้กับงาน
ปูนปั้นรูปเทวดาบางองค์ ที่กำลังประคองหม้อ
ปุณณะภูฏะ ประดิษฐานบนเจดีย์ วัดเจดีย์สี่ห้อง
จังหวัดสุโขทัย มีอายุราวครึ่งแรกพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๙ และภาพเล่าเรื่อง พระสุธน-มโนราห์
ตอนพระสุธนหย่อนแหวนลงในหม้อน้ำ บนภาพ
สลักที่บุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย ศิลปะแบบ
ชาวภาคกลาง พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ รวมถึง
ภาพสลักเล่าเรื่องบางภาพที่ปรากฏบนผนัง
ปราสาทแบบขอมที่ประเทศกัมพูชา จึงกล่าวได้ว่า
ความเชื่อเรื่องดังกล่าว สามารถสะท้อนออกมา
เป็นภาพที่ปรากฏอยู่ในประติมากรรมปูนปั้น
และงานศิลปกรรมหลายแห่ง และน่าจะเป็นความ
เชื่อเดียวกันของคนส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ลำต่วนางอัปสร

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๑๙๒ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๓๕ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๓๖ ซม. ความกว้าง ๓๑ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด พระเศียรหักหายไป

ลำตัวนางอัปสร ลักษณะลำตัวยาว แขน
และขา ยกขึ้นในท่ารำ ฝ่าเท้าทั้งสองหันเข้าประกบ
ชิด มีชายผ้าห่มสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ปิดเท้า
ชักชายผ้าส่วนหนึ่งขึ้นเหนือขอบเข็มขัดด้าน
บน และชักตกลงมาด้านล่างเป็นริ้วทั้งสองข้าง
(แสดงผ้าที่ยับ) ไม่สวมเครื่องอาภรณ์ และ
ต้นคล้ายตำ สวมสร้อยที่คอเป็นแบบแผง สวมกำไล
ต้นแขน และคาดเข็มขัดเป็นแผงที่บันเอว
เช่นกัน รูปสตรีนี้พบอยู่หลายชิ้นยังระบุไม่ได้
ว่าใช้ประดับบนส่วนใดของศาสนสถาน หรือจะ
ประดับส่วนมุมของศาสนสถาน มีขนาดและ
รายละเอียดที่แตกต่างกัน มีทั้งสตรีในวัยรุ่นสาว
จนถึงวัยชรา ที่แสดงผิวกายหยาบคล้อย สันนิษฐาน
ว่าสตรีดังกล่าว น่าจะเป็นส่วนประกอบภาพเล่าเรื่อง
หรือภาพกิจกรรมสำคัญของชุมชน โดยดัดแปลง
มาจากในทำร้ายรำของพระคเณศวรนาฏราช หรือเป็น
ทำร้ายรำของสตรีหรือนางอัปสร มักพบเสมอ
บนภาพสลักปูนต่ำของปราสาทแบบขอม เช่น
หน้าบันชั้นลดที่ปราสาทบันทายฉมาร์ และที่
ปราสาทตาพรหม อาณาจักรกำพูชา เป็นต้น
สำหรับในประเทศไทย พบที่ส่วนประดับหน้าบัน
และบนกลีบขนุน วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัด
ลพบุรี เป็นต้น

เทพธิดาพนมมือ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๗ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๘๗ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๔ ซม. ความกว้าง ๑๓ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ ชำรุด มีเฉพาะส่วนลำตัว

ลักษณะ

รูปเทพธิดาในท่าพนมมือระหว่างอก สวมเครื่องประดับที่คอ สวมกำไลต้นแขนและกำไล
มือขนาดใหญ่ ลักษณะมีมือแบบช่างท้องถิ่น มีหน้าท้องเล็กน้อย และเห็นสะดือกลม ภาพการ
แสดงความเคารพในท่าพนมมือให้ ยกขึ้นระหว่างอก มีปรากฏเสมอบนภาพสลักนูนสูง
และภาพประกอบเล่าเรื่องในปราสาทแบบขอม และศิลปะไทยทั้งอันเนื่องมาจากศาสนาพุทธและ
ศาสนาพราหมณ์ ในอิริยาบถที่แตกต่างกัน เช่น การยืนทำความเคารพ มือประสานกันไว้ด้านหลัง
หรือวางมือพาดบนหน้าอกหรือไหล่ เช่น บนผนังทิศตะวันออกของปราสาทขอม ปราสาทพระขรรค์
ประเทศกัมพูชา หรือในประเทศไทย เช่นพบที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี วัดมหาธาตุ-
วรวิหาร จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

ลักษณะ

ลำตัวนางอัปสร ในท่าพนมมือวางแนบใต้หน้าอก หน้าท้องกลมมน การนุ่งผ้าที่ซีกขอบชายผ้าออกมาเป็นวงโค้งทางด้านหน้าและสวมเครื่องประดับกำไลต้นแขน และสวมสร้อยคอมิจีตรงกลมเหนือหน้าอก ลักษณะตุ้มหูและสร้อยคอนี้ เป็นอิทธิพลศิลปะทวารวดีที่เคยรุ่งเรืองมาก่อนหน้านี้ ผสมผสานเข้ากับศิลปะขอมแบบบายน อันเป็นรูปแบบเฉพาะในกลุ่มประติมากรรมเนินทางพระและเมืองโบราณด้านทิศตะวันตก ประติมากรรมรูปสตรีพนมมือ ส่วนใหญ่พบในภาพประกอบเล่าเรื่อง ที่สร้างขึ้นเนื่องในศาสนาพุทธนิกายมหายานและศาสนาพราหมณ์ โดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดีย ถ่ายทอดไปยังศิลปกรรมทั้งในประเทศไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับประเทศไทยปรากฏอยู่ในภาพเล่าเรื่อง เช่น ในวัฒนธรรมทวารวดี อาทิ ภาพสลักพุทธประวัติตอนเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พบที่เมืองฟ้าแดดสงยาง จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร สมัยลพบุรีเป็นอิทธิพลขอมแบบบายน เช่น ภาพสลักหน้าบัน ชั้น ๒ เหนือซุ้มประตูตรงกลาง สลักภาพเล่าเรื่องด้านล่างเป็นภาพเทพพนมหรือสตรีนั่งเรียงกันเป็นแถวในท่าพนมมือ ที่ปราสาทสำเภา ปราสาทบายน และปราสาทพระขรรค์ ประเทศกัมพูชา สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ และตัวอย่างหนึ่งบนภาพเล่าเรื่องภายในกรอบซุ้มหน้าบัน วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี แต่ประติมากรรมสตรีนี้ก็แสดงถึงความเป็นรูปแบบพื้นถิ่นค่อนข้างมากแล้ว

ลำตัวนางอัปสร

เลขทะเบียน	๓๓ / ๔๖ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๒๙ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๙ ซม. ความกว้าง ๑๖ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามสูง จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด สีกกร่อน ชิ้นส่วนศีรษะ เครื่องสวมศีรษะ ขาดหายไป และขาทั้งสองหักหายไป

ลำต๋วนางอัปสร

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๑ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๓๕ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๖ ซม. ความกว้าง ๑๔ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ลำต๋วนางอัปสร ลักษณะในท่าพนมมือแนบอยู่ระหว่างอก หน้าท้องกลมป่องมองเห็นสะดือกลม ไม่สวมเครื่องอาภรณ์ มีร่องรอยสวมเครื่องประดับที่ลำคอ สวมกำไลต้นแขนทั้งสองข้าง นุ่งผ้ามีการชักชายขอบผ้านุ่งออกมาเป็นรูปร่างโค้งรอบบันเอว ประติมากรรมสตรี หรือนางอัปสรในท่าพนมมือพบอยู่หลายชิ้น และมักพบเสมอในงานประดับศาสนสถาน หรือภาพประกอบเล่าเรื่องภายในซุ้มจระนำของหน้าบันปราสาทแบบขอม ประเทศกัมพูชา และที่เจดีย์บวรารุณปราสาทด้านทิศตะวันออก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี และให้อธิพลต่อมาพบที่งานประดับปูนปั้นภายในซุ้มหน้าบันศิลปะสุโขทัย วัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๘

สภาพ

ชำรุด สีกกร่อนทั่วไป มีชิ้นส่วนหักหายไปบริเวณหน้าอก มือ และเอว

ลำต่วนางอัปสร

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

เลขทะเบียน

๓๓ / ๕๑ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม

๓๖ / ๒๒

ขนาด

ความสูง ๒๘ ซม.

ความกว้าง ๑๙ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

สภาพ

ชำรุด สีกร่อน แขนขาชิ้นส่วนหักหายไป

ลักษณะ

ลำต่วนางอัปสร ลักษณะในท่าแอ่นอกยื่นมาทางหน้า แขนทั้งสองข้างกางออกไปด้านหลัง มือประสานกันตรงบั้นเอว ส่วนลำตัวท่อนล่างตั้งแต่บั้นเอวลงมาถึงเข่า โดยขาทั้งสองอยู่ในท่ากำลังเหาะหรือลอยตัว หน้าอกทั้งสองเต็ม สวมเครื่องประดับกำไลต้นแขน และสวมสร้อยที่คอ สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นส่วนประกอบหนึ่งของนางอัปสรกำลังเหาะ ที่ปรากฏอยู่ตรงส่วนบนของภาพเล่าเรื่องภายในซุ้มหน้าบันของปราสาททรางปรางค์ นอกจากนี้ยังพบรูปนางอัปสรในท่ารำที่แสดงอิริยาบถต่างๆ และบางท่ารำก็พบเฉพาะในท้องถิ่นเท่านั้น

นางอัปสร

เลขทะเบียน ๓๓ / ๕๓ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม ๑๒๕ / ๒๒

ขนาด ความสูง ๓๔ ซม.

ความกว้าง ๒๘ ซม.

วัสดุ ปูนปั้น

ศิลปะ ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ ชำรุด เหลือเฉพาะส่วนลำตัว

ลักษณะ

ลำตัวนางอัปสร ยกขาและแขนทั้งสองข้าง ในท่าแอ่นอก ขาทั้งสองยกออกไปด้านหลัง
หันฝ่าเท้าเข้าหากันคล้ายท่าโยคะ มีร่องรอยของชายผ้าสามเหลี่ยมตกลงมาระหว่างขาทั้งสอง
ด้านหน้า สวมสร้อยคอ สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นส่วนประดับของกลีบขนุนพระปรางค์

ลำตัวสตรี

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ ชำรุด เหลือเฉพาะส่วนลำตัว

เลขทะเบียน

๓๓ / ๓๘ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม

๓๒ / ๒๒

ขนาด

ความสูง ๑๕.๕ ซม.

ความกว้าง ๑๑.๕ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ลำตัวสตรี ลักษณะลำตัวค่อนข้างยาว มีเฉพาะตั้งแต่ลำคอถึงเอว หน้าอกเต็มด้านหน้า
ตันตั้งชิดเห็นเม็ดนม สวมสร้อยคอพวงอุบะ ตรงกลางเป็นจี้ดอกไม้กลม หน้าท้องแบนเรียบและ
แสดงถึงรูปร่างของสตรี ไม่สวมอาภรณ์ รูปแบบของเครื่องประดับปรากฏอยู่ในงานประติมากรรม
ปูนปั้นและประติมากรรมดินเผาในสมัยทวารวดี ที่เมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และที่เมือง
โบราณคูบัว จังหวัดราชบุรี

ส่วนพระองค์ก่อนล้างของเทวสตรี

เลขทะเบียน	๓๓ / ๗๐ / ๒๕๕๘
เลขทะเบียนเดิม	-
ขนาด	ความสูง ๒๔ ซม. ความกว้าง ๑๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๘

สภาพ

ชำรุด

ลักษณะ

ส่วนพระองค์ (ลำตัว) ท่อนล่างของ
เทวสตรี ลักษณะมีเฉพาะส่วนล่าง ตั้งแต่บัน
พระองค์ลงมาถึงพระเพลา แสดงอิริยาบถการก้าว
เดิน โดยยกพระบาทซ้ายก้าวไปด้านหลัง พระบาท
ขวาก้าวทางด้านหน้า สวมเครื่องประดับบันเหน่ง
แบบมีพู่ห้อยขนาดใหญ่รัดตรึงบนพระองค์ มีต้น
พระเพลาใหญ่ ด้านหลังพระเพลาคล้ายเป็นพระภูษา
หรือชายผ้าที่ตกลงมา การแสดงภาพประติมากรรม
ชิ้นนี้ที่พบจากเนินทางพระ เครื่องประดับอุบะห้อย
ใต้บันพระองค์นี้ ชวนให้นึกถึงเทวรูปท่ามาจาก
หินทราย พบที่ศาลาตาแดง จังหวัดสุโขทัย มีอายุ
ราวครั้งแรกพุทธศตวรรษที่ ๑๙ และอิริยาบถแสดง
ท่าการก้าวเดินคือ พระพุทธรูปลีลา หมวดใหญ่
ศิลปะสุโขทัย ถือว่างดงามอ่อนช้อยที่สุดในศิลปะ
ไทย โดยเฉพาะพระพุทธรูปลีลาที่มีต้นพระเพลา
ค่อนข้างใหญ่และมีความสง่างามยิ่งนัก ได้แก่
พระพุทธรูปลีลา พระประธานประดิษฐานที่วัด
เบญจมิตร กรุงเทพฯ มีอายุราวพุทธศตวรรษ
ที่ ๑๙-๒๐ สันนิษฐานว่าคงได้รับแรงบันดาลใจ
ทางพุทธประวัติตอน พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจาก
สรรค์ขึ้นดาวดึงส์ อธิพลลังกา

รูปสตรี

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๔๒ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๑๕ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๔ ซม. ความกว้าง ๖ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุด

ลักษณะ

รูปสตรี ลักษณะยืนเอียงสะโพกด้านขวา
ยกขาซ้ายเล็กน้อย มีเฉพาะลำตัวถึงท่อนขาส่วนบน
ยกแขนขวาวางแนบอกทางไหล่ซ้าย เพื่อแสดง
ความเคารพ แขนซ้ายจับบันเอว คาดเข็มขัดทับขอบ
ชายผ้าถุง โดยชักชายผ้าออกมาทางด้านขวาเป็นรูป
สามเหลี่ยมปลายแหลม ลำตัวส่วนบนมีร่องรอย
เครื่องประดับคอและสวมเครื่องอาภรณ์ ท้องหนา
เห็นสะดือกลมใหญ่ ชิ้นส่วนท่อนล่างเหลือ
เพียงต้นขาส่วนบน ปรากฏชายผ้าถุง สามารถ
เทียบเคียงได้กับประติมากรรมปูนปั้น ศิลปะ
ทวารวดีพบที่เมืองโบราณอุททอง จังหวัด
สุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และเมืองโบราณ
คูบัว จังหวัดราชบุรี เป็นการแสดงความ
เคารพในแบบต่างๆ มักพบเสมอในภาพสลัก
นูนต่ำหรือภาพประกอบเล่าเรื่องในปราสาท
แบบขอม อาณาจักรกัมพูชา เช่น ภาพสลัก
นูนต่ำเล่าเรื่อง รามายณะ (รามเกียรติ์) บนผนัง
ปราสาทบันทายฉมาร์ ปราสาทพระขรรค์ และ
ปราสาทบาเยน สร้างขึ้นสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗

ส่วนสะโพกสตรี

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ ชำรุด

เลขทะเบียน

๓๓ / ๑๔ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม

๒๗ / ๒๒

ขนาด

ความสูง ๑๔ ซม.

ความกว้าง ๑๑ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ส่วนสะโพก ในลักษณะทำยื่นเอียงตัวหรือยกสะโพก ที่ปั้นเอวคาดเข็มขัดชายอุบะ
ตรงกลางประดับจีรูปสามเหลี่ยมทางด้านหน้า การสวมเครื่องประดับ ประดับส่วนต่างๆ
ของร่างกายโดยเฉพาะในสตรี มีการพบมาแล้วในงานประติมากรรมดินเผาหรือปูนปั้น
ในวัฒนธรรมทวารวดี เช่น เมืองโบราณอุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐมและจังหวัดราชบุรี
และให้อธิพลทาง รูปแบบศิลปะหริภุญชัย เป็นต้น

ลำตัวรูปบุคคล

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๘ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๑๐๙ / ๒๒ (ชิ้นที่ ๑)
ขนาด	ความสูง ๑๔ ซม. ความกว้าง ๑๖ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ ชำรุด สีกกร่อนทั่วไป

ลักษณะ

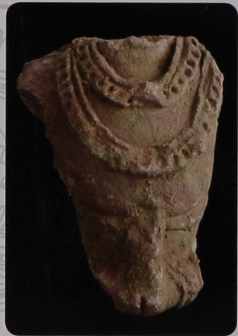
ลำตัวรูปบุคคล สวมเครื่องประดับอุบะเป็นแผง มีจีสองชั้นประดับอยู่ระหว่างอก
แสดงอิทธิพลเครื่องประดับในวัฒนธรรมทวารวดีที่เคยมีอยู่ก่อน

ส่วนพระองค์ของเทวดา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๗๕ / ๒๕๕๘
เลขทะเบียนเดิม	-
ขนาด	ความสูง ๑๔ ซม. ความกว้าง ๑๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ส่วนพระองค์ (ลำตัว) ของเทวดา ลักษณะเหลือเฉพาะส่วนลำตัว สิ่งที่น่าสนใจสำหรับประติมากรรมชิ้นนี้ คือ มีร่องรอยการยกพระหัตถ์ในท่าพนมมือตรงบันพระองค์และสวมกำไลข้อพระกร สวมกรองศอซ้อน ๒ ชั้น ชวนให้นึกถึงงานประติมากรรมปูนปั้น วัดพระพายหลวง จังหวัดสุโขทัย ที่มีอิทธิพลทางรูปแบบศิลปะลพบุรีและศิลปะสุโขทัย มีอายุราวครึ่งแรกพุทธศตวรรษที่ ๑๙ แต่อย่างไรก็ตาม ประติมากรรมเนินทางพระส่วนใหญ่ยังคงเป็นรูปแบบศิลปะลพบุรีผสมผสานกับศิลปะพื้นถิ่นและศิลปะแบบทวารวดี ที่เคยรุ่งเรืองมาก่อนหน้านี้ และเริ่มคลี่คลายเมื่ออิทธิพลแบบสุโขทัยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์งานประติมากรรมของชุมชนเนินทางพระ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์
๒๕๕๓

สภาพ

ชำรุด สีกกร่อนทั่วไป

พระคเณศ

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๒๑ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๕๑ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๙ ซม. ความกว้าง ๓๗ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์
๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด มีรอยร้าวบริเวณใต้พระเนตร พระกรขวา
และพระกรรณทั้งสอง งวงด้านล่างชิ้นส่วนหัก
หายไป

พระคเณศ พระพิฆเนศวร์ หรือพระ
คนปติ ถือเป็นเทพเจ้าสำคัญองค์หนึ่งของศาสนา
พราหมณ์ ทรงเป็นโอรสของพระศิวะ กับนางปารวตี
(พระอุมา) ถือเป็นเทพเจ้าผู้บันดาลความสำเร็จ
และจัดอุปสรรคทั้งปวง

ลักษณะมีกายเป็นมนุษย์ มีเศียรเป็นช้าง
ทรงมงกุฎ ด้านหน้าสวมกระบังหน้า เหนือขึ้นไป
เป็นยอดทรงกรวย เครื่องประดับศีรษะยังคง
รักษารูปแบบตามอย่างช่างโบราณ พระหัตถ์
ซ้ายยกขึ้นแตะโคนงวงขนาดใหญ่ ซึ่งพระหัตถ์
เหมือนมือนมนุษย์มาก พระหัตถ์ขวาถืองา
อันเป็นวัตถุประจำกาย พระอังสากว้าง พระพักตร์
ใหญ่ พระเนตรพองโต บนพระพักตร์ไม่เห็น
รายละเอียด มีร่องรอยการสวมกนกทลและ
พารุติ ประติมากรรมรูปนี้ สร้างขึ้นจากคติของ
ศาสนาพราหมณ์ จากอิทธิพลศิลปะลพบุรี
ฝีมือช่างพื้นถิ่น เช่น การไม่ทำรายละเอียดของ
พระพักตร์ พระหัตถ์ที่เหมือนมนุษย์ และงวงของ
พระคเณศ แต่อย่างไรก็ตาม การสวมเครื่องประดับ
ศีรษะแบบกระบังหน้าและรัศมีรูปทรงกรวยเดี่ยวๆ
ตามรูปแบบศิลปะลพบุรี สะท้อนให้เห็นถึงความ
เชี่ยวชาญและความเป็นอิสระของช่างที่ยังคงรักษา
ตามแบบแผนประเพณีดั้งเดิม

ฤาษีนั่งโยคะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๓๐ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๙๓ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๒ ซม. ความกว้าง ๒๑ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อเดือนเมษายน
๒๕๒๒ พระครูสุธรรมวโรภาส มอบให้เมื่อ
วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๒ ย้ายมาจาก
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑
พฤษภาคม ๒๕๔๓

ลักษณะ

ฤาษีหรือโยคีในทำนั้งโยคะสนะ ลักษณะนั่งราบหันหน้ามาทางด้านหน้า ขาทั้งสองยก
ขึ้นเสมอกับอกและหันปลายเท้าไขว้ประสานกัน เห็นร่องรอยการพนมมือทางด้านหน้า มีชายผ้าห่ม
เป็นริ้วตรงบริเวณโคนขาด้านขวาและด้านหน้าเป็นรูปสามเหลี่ยม การนั่งในลักษณะนี้คล้ายเป็น
ทำนั้งสมาธิชั้นเข้าของฤาษีหรือโยคี ในทำโยคะสนะ มักพบเสมอในงานสลักที่โคนเสาประดับ
กรอบประตูทางเข้าปราสาท หรือซุ้มของผนังตามปราสาทหิน ในภาคอีสานของไทยและที่กัมพูชา
เช่น ในทำนั้งโยคะสนะที่โคนเสาประดับกรอบประตูทางเข้าปราสาทหินพิมาย และปราสาทพนมรุ้ง
และที่กัมพูชา เช่นที่ปราสาทบันทายสําเหร่ และบนภาพสลักที่กุฏิหลังหนึ่งของปราสาทพระขรรค์
เป็นต้น

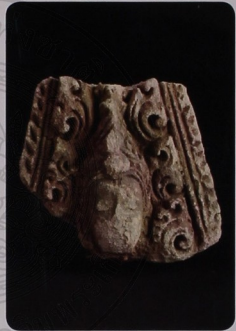
สภาพ ชำรุด เหลือเฉพาะส่วนลำตัว ศีรษะ และแขนทั้งสองหักหายไป

ส่วนยอดของบ้านลม

เลขทะเบียน	๓๓ / ๗๔ / ๒๕๕๘
เลขทะเบียนเดิม	-
ขนาด	ความสูง ๑๐ ซม. ความกว้าง ๑๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ส่วนยอดของบ้านลมหรือช่อฟ้า ปรากฏเศียรเทวดาภายในกรอบสามเหลี่ยม ขอบประดับลายกนกฝีมือประณีต ลักษณะพระพักตร์ยาวรูปไข่ พระนลาฏกว้าง สายพระเนตรทอดต่ำ พระนาสิกโด่ง สวมเครื่องประดับศีรษะทรงมงกุฏ มีกรอบไทรพระศก ความน่าสนใจของประติมากรรมชิ้นนี้ คือ การใช้สังคโลกเป็นเครื่องประดับงานสถาปัตยกรรม และงานประดับमुखสันของหลังคาซึ่งทำเป็นภาพนูนสูง ในท่าเทพพนม บนกรอบสามเหลี่ยม ใช้ประดับในตำแหน่งของช่อฟ้า ซึ่งความหมายของช่อฟ้า หรือบ้านลม จะใช้ประดับหน้าจั่วของสถาปัตยกรรมไทย บ้านเรือนไทยเรียกว่า บ้านลม ถ้าเป็นศาสนสถาน เรียกว่า ช่อฟ้า และสามารถเทียบเคียงได้กับ ช่อฟ้าสังคโลกที่จัดแสดงอยู่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถานเนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ชิ้นส่วนหักหายไป และรายละเอียดของพระพักตร์ชำรุดสึกกร่อน

ใบหน้าอสูร

เลขทะเบียน	๓๓ / ๑๘๕ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๘ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๕ ซม. ความกว้าง ๑๗.๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๒๒
ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทองเมื่อ
วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ด้านซ้ายทั้งแถบขึ้นส่วนหักหายไป

ลักษณะ

ใบหน้าอสุร ลักษณะใบหน้าสี่เหลี่ยม
คี่หน้าเป็นแผง หน้าผากแคบและมีเครื่องประดับ
บริเวณกลางหน้าผาก ตากลมโตเบิกกว้าง หางตา
ม้วนตัววัดขึ้นจรดปลายคิ้ว เปลือกตาบนหนา
ขอบตาล่างเป็นริ้ว จมูกใหญ่แลเห็นปีกจมูก
เผยปากแสบะกว้าง เห็นฟันซี่ใหญ่เรียงกันเป็น
แถว มีหนวดเหนือขอบปากด้านบนติดกับปลาย
จมูก ซึ่งมักพบในงานประติมากรรมรูปเทวดา
ยักษ์หรืออสุร ใบหูเล็กและกางออก คางเป็น
ปมและมีร่องกลาง ตกแต่งทรงผมเป็นรูปวง
โค้งโดยรอบหน้าผากจรดด้านข้างเสมอใบหู
จากลักษณะดวงตากลมโต เบิกกว้าง คี่หน้า
เป็นแผง และมีร่องกลางคาง สามารถเทียบได้กับ
ประติมากรรมดินเผา จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พระปฐมเจดีย์ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
สมเด็จพระนารายณ์ อันแสดงอิทธิพลของศิลปะ
ทวารวดีหรือทวารวดีตอนปลายมาอย่างเต็มที่ภาคกลาง
ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ แต่หากมองอีก
นัยหนึ่งว่า น่าจะเป็นประติมากรรมใบหน้าอสุรที่พบ
ในดินแดนวัฒนธรรมทวารวดีในภาคกลาง และคง
ส่งอิทธิพลทางรูปแบบศิลปะผ่านอิทธิพลทางการ
เมืองสมัยพระนางจามเทวี จากศูนย์กลางเมือง
ลพบุรี (ละโว้) ขึ้นไป มีหลักฐานที่เจดีย์สี่เหลี่ยม
หรือเจดีย์กู่กุด จังหวัดลำพูน รวมถึงพระพุทธรูป
ประทับยืนอยู่ภายในซุ้มจระนม จำนวน ๖๐ องค์
เป็นต้น

หน้าอสูร

ลักษณะ

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๑๖ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๖๕ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๓ ซม. ความกว้าง ๒๑ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณแถบหูด้านขวา และด้านล่าง
ใบหูด้านซ้าย

หน้าอสุร ลักษณะใบหน้าค่อนข้างกลม
คิ้วหนาต่อกันเป็นรูปปีกกา แก้มป่อง ตากลมโต
จมูกโด่งใหญ่ ปากเขิด ริมฝีปากบนหนา
และมุมปากคว่ำลง แสดงความไม่พอใจหรือ
บุดบึ้ง คางเป็นปม และสวมเครื่องประดับ
ศีรษะแบบกระบังหน้า ประดับดอกไม้ด้านนอก
แต่งผมเป็นรูปวงโค้งรอบหน้าผาก และมี
เครื่องประดับกลางหน้าผาก ใบหน้าอสุรลักษณะ
เดียวกันนี้ มักแสดงอารมณ์ไม่พอใจ และมีรูปแบบ
คล้ายคลึงกับใบหน้าอสุร ที่ประดับฐานของ
พระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี มากกว่าหน้า
อสุรที่พบจากโบราณสถานภาคตะวันตกร่วมสมัย
เดียวกัน เช่น ใบหน้าอสุรที่โบราณสถานเมือง
โกสินารายณ์ จังหวัดราชบุรี และที่ปราสาทเมือง
สิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น สันนิษฐาน
ว่าหน้าอสุรนี้จะเป็นส่วนประดับศาสนสถาน
และพัฒนาการมาเป็นงานประดับของमारแบก
หรือยักษ์แบกของโบราณสถานในยุคต่อมา เช่น
สมัยสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

ใบหน้าอสูร

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๑๗ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๗๐ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๐ ซม. ความกว้าง ๑๙ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณขอบกระบังหน้า

ลักษณะ

ใบหน้าอสุร ลักษณะใบหน้ากลม
แก้มป่อง ตากลมโปน เปลือกตาเป็นริ้ว หน้าผาก
กว้าง คิ้วหนาปลายยกขึ้นเล็กน้อย ต่อกันเป็น
รูปปีกกา จมูกโด่งงุ้ม ปากแฉะเขี้ยวขึ้นเกือบติด
ปลายจมูก มุมปากคว่ำลง คางสั้นปลายมนแหลม
สวมกระบังหน้า ตรงกลางหน้าผากประดับสร้อย
อุบะเล็กๆ รูปสามเหลี่ยม และรอบหน้าผากตกแต่ง
ฉมเป็นรูปวงโค้ง ใบหน้าอสุรนี้มีรูปแบบคล้ายคลึง
กันมากกับใบหน้าอสุรประดับเรียงอยู่บริเวณฐาน
ของพระปรางค์ที่พระปรางค์สามยอด จังหวัด
ลพบุรี จากสภาพอากาศและถูกรบกวนจากฝูงลิง
ปัจจุบันใบหน้าอสุรที่นั่นหลุดร่วงไปมาก เหลือเพียง
ร่องรอยบางส่วน กล่าวได้ว่าใบหน้ารูปบุคคลปูนปั้น
ที่พระปรางค์สามยอด เป็นงานประดับเชิงผนัง
เรือนธาตุแทนสายกรวยเชิง อันเป็นลายประดิษฐ์
ที่อิงอยู่กับแนวสายเพ็องอุบะในงานสถาปัตยกรรม
แบบขอม ซึ่งบ่งบอกถึงฝีมือและคุณภาพงานช่าง
ที่ดีมีประสบการณ์สูง กำหนดอายุราวครึ่งหลัง
พุทธศตวรรษที่ ๑๘ นอกจากนี้ยังสามารถเทียบ
เคียงได้ที่ปราสาทบันทายฉมาร์และปราสาทบายน
ประเทศกัมพูชา รวมถึงที่ปราสาทเมืองสิงห์
จังหวัดกาญจนบุรี และปราสาทกำแพงแลง
จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น รวมถึงการคล้ายคลึงและ
วิวัฒนาการใบหน้าอสุร มาเป็นการทำยักษ์แบก
หรือมารแบก ประดับบริเวณส่วนฐานของ
ศาสนสถานในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ใน
เวลาต่อมา

ใบหน้าอสุร

เลขทะเบียน ๓๓ / ๒๐๒ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม ๕๑ / ๒๕๒๒

ขนาด ความสูง ๑๔ ซม.

ความกว้าง ๑๓.๕ ซม.

วัสดุ ปูนปั้น

ศิลปะ ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุด มีปูนปั้นบางส่วนหลุดหายไป

ลักษณะ

ใบหน้าอสุร ลักษณะใบหน้ารูปไข่กว้าง คิ้วหนาเป็นแผงต่อกันเป็นรูปปีกกา คาดเครื่องประดับศีรษะ ตรงกลางหน้าผากมีดอกไม้สี่กลีบติดกับทรงผมเป็นรูปวงโค้ง หน้าผากแคบตาเหลือบมองต่ำ เปลือกตาหนา ขอบตาล่างเป็นริ้ว จมูกโด่ง ย่น ปากแบนเล็กน้อย มุมปากคว่ำลงคางเป็นปมมีร่องกลาง ซึ่งพบค่อนข้างมากในงานประติมากรรมเนินทางพระ การตกแต่งทรงผมเป็นรูปวงโค้ง สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากการตัดผมสั้น และมีการแต่งผมเป็นลอนเล็ก ๆ รอบใบหน้าและสวมเครื่องประดับศีรษะ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่พบในงานประติมากรรมปูนปั้นของเนินทางพระ

หน้ากาล

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณใบหน้า ปาก จมูก และใบหูทั้งสองข้าง

เลขทะเบียน

๓๓ / ๒๓๗ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม

๑๐๘ / ๒๕๒๒

ขนาด

ความสูง ๑๕.๕ ซม.

ความกว้าง ๑๖ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

หน้ากาล ลักษณะใบหน้ารูปสี่เหลี่ยม มีร่องรอยการสวมเครื่องประดับศีรษะแบบกระบังหน้า
ประดับลายดอกไม้ กรอบกระบังรูปวงโค้ง มีไรผมเป็นเส้นแบน คิ้วหนา ตากลมโต ขอบตาเป็นริ้ว
ตรงกลางระหว่างคิ้วประดับคล้ายเป็นตาที่สาม จมูกโด่ง อ้าปากกว้างเห็นฟันบนซี่ใหญ่เรียงกัน ๒-๓ ซี่
และมีเขี้ยวแหลมตรงมุมปากทั้งสองข้าง

ชั้นส่วนรูปครุฑยุคช้างหรือนกหัสดีลิงค์

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๑๓ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๖๓ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๖๒ ซม. ความกว้าง ๕๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุด

ลักษณะ

ชิ้นส่วนรูปครุฑยุคช้างหรือคนหัดสลึงค์
โอบจับช้างไปเป็นอาหาร เนื่องจากมีรูปแบบที่แปลก
ไปจากที่เคยพบในงานประติมากรรมที่เนื่องใน
ศาสนา เพราะมีรูปแบบที่ต่างไปจากคติแบบแผน
เดิมของครุฑยุคนาค แสดงถึงความเป็นอิสระของ
ช่างที่ต้องการดัดแปลง หรือเป็นเพราะความไม่รู้
ถึงปรัชญาความเชื่อโบราณในศาสนาพราหมณ์
แต่จากลักษณะของช่างที่หันหน้าเข้าหากันในท่า
นั่งชันเข่า ลำตัวชิดเป็นปล้องๆ ใช้มือหรือเล็บ
ด้านซ้ายและด้านขวาจับวงช้างที่กำลังหมอบ
ให้ชูตั้งทั้งสองข้าง มีการนุ่งผ้าซีกชายผ้าห้อยลงมา
ทางด้านหน้าเป็นรูปสามเหลี่ยม แม้ว่าจะมีรูปแบบ
ค่อนข้างแปลก แต่ช่างใช้วิธีบอกจากสัญลักษณ์
แทน ซึ่งกล่าวกันมาเรื่องครุฑยุคช้าง น่าจะเป็น
เรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในประวัติครุฑ หรือเป็นเพราะ
คำว่า นาค ในความหมายคติมหายาน หมายถึง
นาค และยังเป็นนามหนึ่งของช้าง ซึ่งตรงกับ
คำว่า นาคา ในภาษาบาลี และสามารถเทียบได้
กับรูปครุฑยุคนาค ที่ปราสาทพระขรรค์ ปราสาท
เมืองพระนครหลวงที่อาณาจักรกัมพูชา หรืออาจ
เป็นการเลียนแบบภาพสลักรูปคชลักษณ์ (ศักดิ์
ของพระวิษณุ) ประทับนั่ง มีช้าง ๒ เชือกสร่งน้ำ
ให้อยู่ข้างๆ เนื่องจากลักษณะของประติมากรรม
ยังไม่ชัดเจน เพราะคช(ช้าง) ในคชลักษณ์ก็อยู่เหนือ
เศียรของพระลักษมี ซึ่งวงซุหมื่อน้ำมนต์กำลัง
สร่งน้ำให้พระลักษมี เพื่อความเป็นสิริมงคลและ
ความอุดมสมบูรณ์ของสถานที่ เทียบได้กับภาพที่
สลักหน้าบันชั้น ๒ ซุ้มประตูชั้น ๓ ด้านทิศตะวันออก
ปราสาทบันทายศรี หรืออีกนัยหนึ่งอาจหมายถึง
นกหัสติลิงค์ สัตว์ในป่าหิมพานต์ที่มีขนาดใหญ่
และจับช้างกินตามคติความเชื่อที่เล่าสืบต่อกันมา
ก็เป็นได้เช่นกัน

ชิ้นส่วนของช่างทรงเครื่อง

เลขทะเบียน ๓๓ / ๖๔ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม ๗๙ / ๒๒

ขนาด ความสูง ๔๒ ซม.
ความกว้าง ๓๙ ซม.

วัสดุ ปูนปั้น

ศิลปะ ลพบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ ชำรุด

ลักษณะ

ชิ้นส่วนช่างทรงเครื่อง พระศาธารสำหรับออกศึก ชิ้นส่วนประกอบภาพสลักเล่าเรื่องบน
หน้าบันพระปราสาท

สิงห์มอกราบ

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุด สีกกร่อน

เลขทะเบียน

๓๓ / ๒๔๑ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม

๑๑๔ / ๒๕๒๒

ขนาด

ความสูง ๑๕ ซม.

ความกว้าง ๑๑ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

สิงห์ในท่าหมอบกราบ นั้มตัวไปทางด้านหน้า มือทั้งสองข้างยกประสานในท่าพนมมือ มีต้นแขนใหญ่ ยื่นไปทางด้านหน้าเหนือหัว หัวเล็ก ใบหน้าค่อนข้างกลม หน้าผากกว้าง แก้มป่อง หูกาง ใบหูเล็ก มีร่องรอยคล้ายสวมตุ้มหู ริมฝีปากเรียบ สายตาเหลือบต่ำ แสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางด้านหน้า มีร่องรอยการนุ่งผ้า โดยชักขอบชายผ้าเป็น แถบกว้างตรงบันเอวออกมาทางด้านหน้าและด้านข้าง การแสดงออกของช่างลงบนงาน ประติมากรรมที่พบจากเนินทางพระนี้ แสดงถึงความเป็นอิสระ จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ แต่ยังคงยึดคติเนื่องในพุทธศาสนานิกายมหายาน รวมทั้งธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ สิงห์ในท่า แสดงความเคารพนี้ สามารถเทียบได้กับสิงห์ในตำนานจีนเข้า แสดงความเคารพเทพเจ้า บนภาพสลัก หน้าบันปราสาทบันทายศรีของกัมพูชา

ลิงนั่งชันเข่า

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๒๗ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๘๖ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๓๓ ซม. ความกว้าง ๒๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุดทั่วไป

ลักษณะ

ลิงนั่งชันเข่าหันตัวไปทางด้านซ้าย หน้าตรงทอดสายตาไปทางเบื้องหน้า เพื่อแสดง
ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มือซ้ายวางบนเข่าด้านขวา และหงายฝ่ามือประคองข้อศอกขวา ยกมือ
ขวาขึ้นพาดวางบนไหล่ซ้าย ลักษณะหัวกลม หน้าผากแคบ จมูกและปากยื่น คอสั้น ตากลมโปน
ต้นแขนใหญ่ ใบหูเล็กกลม กางออกเห็นรูหู มีผ้าคาดเอวและขมวดชายผ้าเป็นปมขนาดใหญ่
ลักษณะทำนั่งของลิง ดูจะนั่งผิดตามธรรมชาติ เข้าใจว่าคงจะดัดแปลงมาจากทำนั่งชันเข่า
ของนางอัปสรท่ามกลางอสุรี เช่น บนภาพสลักหน้าบันปราสาทบันทายศรี ประเทศกัมพูชา

ลำตัวข้างทรงเครื่อง

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุดสึกกร่อน

เลขทะเบียน

๓๓ / ๒๓๔ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม

๑๐๕ / ๒๕๒๒

ขนาด

ความสูง ๓๓.๕ ซม.

ความกว้าง ๒๒ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ชิ้นส่วนลำตัวข้างทรงเครื่อง มีเชือกขมวดเป็นเกลียวรัดรอบลำตัว หางวัดขึ้นแนบสะโพก ส่วนบริเวณลำคอสลักแฉก ขนเป็นรูปสามเหลี่ยมคล้ายรูปใบไม้อย่างคร่าวๆ ลักษณะอาจจะป็นข้างทรงประกอบพิธีกรรมอย่างหนึ่ง หรือเป็นข้างศึกของพระมหากษัตริย์ยามออกศึกสงคราม สามารถเทียบได้กับ ภาพสลักบนผนังปราสาทนครวัด ที่เป็นภาพออกศึกสงครามและมีการตกแต่งข้างศึก เพื่อแสดงถึงสถานะของผู้นำทัพ หรือภาพสลักนูนต่ำกองทัพทหารเขมร สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ที่ระเบียงคดด้านทิศตะวันออกของปราสาทบายน ประเทศกัมพูชา

ชิ้นส่วนศิระษะมกร

เลขทะเบียน	ตต / ๒๒๐ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	ตต / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๕ ซม. ความกว้าง ๒๖ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุดสึกกร่อน

ลักษณะ

ชิ้นส่วนศิระษะมกร หันหัวมาทางซ้าย อ้าปากกว้าง เห็นฟันด้านบนและด้านล่างซี่ใหญ่
รอบขอบปากเป็นเส้นนูนหนาซ้อนสองชั้น ชั้นนอกตกแต่งเป็นแนวขีดเรียงต่อกัน สันนิษฐานว่าจะ
เป็นส่วนประดับตรงปลายกรอบหน้าบันของศาสนสถานทรงพระปรารักษ์ ซึ่งศิระษะนาครหรือมกรนี้
สามารถเทียบได้กับรูปมกรคายช่อดอกไม้ตรงปลายกรอบชุ่มหน้าบันของปราสาทแบบขอม

พญานาค

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

เลขทะเบียน

๓๓ / ๒๒๔ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม

๘๑ / ๒๕๒๒

ขนาด

ความสูง ๑๕ ซม.

ความกว้าง ๑๒ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

สภาพ ชำรุด บริเวณด้านขวาของงูหัก คิ้ว
และลำตัวหักหายไป

ลักษณะ

พญานาค มีเฉพาะส่วนหัว ปากยาว ขบปากเห็นซี่ฟันเรียงกัน ตากลมโต มีงอยแหลม
ตรงกลางศีรษะ ลำตัวขีดเป็นลายฟันปลา

รูปเต่า

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๔๐ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๑๓ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๖ ซม. ความกว้าง ๒๘ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุด ลำตัวแตกร้าวทั่วไป

ลักษณะ

เต่า แผ่นหลังขีดเป็นตารางสี่เหลี่ยม คอและขาทั้งสองยื่นออกจากลำตัวทางด้านหน้า
หัวเชิดและแสดงอาการยิ้ม ชวนให้นึกถึงภาพสลักเล่าเรื่องบนปราสาทศิลปะขอม และเป็นที่ยอมรับ
ทำทั่วไปของช่างคือ ตอนการกวนเกษียรสมุทร หรือกูรุมาวตาร ซึ่งเป็นตอนที่พระนารายณ์อวตาร
เป็นเต่า รูปเต่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความสำเร็จของภาพเล่าเรื่อง เต่าเป็นเครื่องหมายของ
ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เช่น ภาพสลักเล่าเรื่องบนหน้าบันของปราสาทขอม อาณาจักร
กัมพูชา รวมถึงภาพเล่าเรื่องบนปราสาทหินในประเทศไทยและที่แหล่งโบราณคดีเนินทางพระ
นี้ด้วย

หน้ากาล

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุด บริเวณปาก แก้ม และหน้าผาก

เลขทะเบียน

๓๓ / ๒๒๕ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม

๘๒ / ๒๕๒๒

ขนาด

ความสูง ๑๘.๕ ซม.

ความกว้าง ๒๓ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

หน้ากาล ลักษณะใบหน้าใหญ่เป็นรูปสามเหลี่ยม คิ้วแบนหนา ตากลมโปน จมูกใหญ่
แก้มป่อง ปลายจมูกแหลม แก้มโหนกมีเนื้อหนา

ดอกประจ้ายาม

เลขทะเบียน	๓๓ / ๑๙๓ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๓๘ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๖ ซม. ความกว้าง ๑๒.๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ ชำรุด

ลักษณะ

ลวดลายดอกประจ้ายามรูปสามเหลี่ยม สันนิษฐานว่าน่าจะใช้เป็นส่วนประกอบของลวดลาย
ประดับลวดบัวหน้ากระดาน ปรากฏอยู่ในโบราณสถานอิทธิพลขอม เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
จังหวัดลพบุรี ลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม ด้านนอกแถวที่ ๑-๒ ประดับคล้ายลายกนก และลายกสิณบัว
ส่วนด้านในอยู่ภายในกรอบสามเหลี่ยมขนาดเล็ก ประดับลายดอกไม้กลม มีกสิณสามเหลี่ยมปลายแหลม
และมีเกสร ซึ่งรายละเอียดสันนิษฐานว่า ลายประดับลวดบัวหน้ากระดานนี้ มาจากลายดอกบัว สลับสี่เหลี่ยม
ขนมเปียกปูน มีมาแล้วในศิลปะทวารวดี หรือลายดอกกลมภายในสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน (ลายประจ้ายาม)

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ ชำรุด

ลายดอกกลม

เลขทะเบียน

๓๓ / ๖๖ / ๒๕๔๘

เลขทะเบียนเดิม

๘๔ / ๒๕๒๒

ขนาด

ความสูง ๔๕ ซม.

ความกว้าง ๔๖ ซม.

วัสดุ

ปูนปั้น

ศิลปะ

ลพบุรี

พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ลวดลายพันธุ์พฤกษาทำเป็นลายดอกกลม และกลีบบัวติดกับแผงปูน เป็นลายที่พบโดยทั่วไป
ทั้งที่เป็นงานศิลปกรรมไทย และที่อาณาจักรกัมพูชา

ลายก้านต้อดอกในรูปกลีบบัว

เลขทะเบียน ๓๓ / ๑๙๔ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม ๓๓ / ๒๕๒๒
ขนาด ความสูง ๒๕ ซม.
ความกว้าง ๑๙ ซม.
วัสดุ ปูนปั้น
ศิลปะ ลพบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด บริเวณขอบลาย

ลักษณะ

ลายก้านต่อดอกในลายกลีบบัว ภายใน
กรอบรูปสามเหลี่ยมยอดแหลม โดยมีแกน
ตั้ง ปลายแหลมประกอบจากปล้องสั้นๆต่อกัน
ตรงรอยต่อจากปล้อง มีกระหนกปลายแหลม
ออกทางด้านหน้าทั้งสอง สามารถเทียบเคียงลาย
จากพระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี แต่ต่างกัน
ที่ปรางค์สามยอดนั้น ปลายแหลมของแกนที่ตั้ง
จะชี้ลงเพราะเป็นอุบะห้อยจากหน้ากาล อันแสดง
ความสัมพันธ์ด้านงานประดับของช่างจังหวัด
ลพบุรีและสุพรรณบุรี และโบราณสถานอีก
หลายแห่งที่ได้รับอิทธิพลชม ประเทศกัมพูชา
สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นส่วนประดับประกอบภาพ
เล่าเรื่อง มักพบทั้งในงานสลักศาสนสถานที่เมือง
ราชธานี ประเทศกัมพูชา หรือลายประดับเสา
กรอบประตูของปราสาทหินพิมาย จังหวัด
นครราชสีมา เป็นต้น

ลายประจายามดอกชีกดอกซ้อน

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๑๔ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๖๔ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๒๐ ซม. ความกว้าง ๒๙.๕ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ลวดลายดอกประจายามดอกชีกดอกซ้อน ประดับอยู่บนกรอบสี่เหลี่ยม โดยปั้นลายประจายามก้ามปูต่อเนื่องจนเต็มพื้นที่ ลายแถวกลางทำเป็นลายมีขนาดใหญ่ บันเป็นลายดอกไม้สี่กลีบ มีเกสรภายในกรอบสี่เหลี่ยมต่อเนื่องจนเต็มพื้นที่ น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของลายที่ใช้ประดับบนศาสนสถาน เนินทางพระ แต่ยังไม่ทราบชัดว่าจะอยู่ส่วนใด

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทงษ์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ชิ้นส่วนหักหายไป

กลีบขนุนปรางค์

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๑๒ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๓๔ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๔๑ ซม. ความกว้าง ๒๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

ลักษณะ

กลีบขนุนปรางค์ ลักษณะทรงสามเหลี่ยม
แกนข้างในเป็นศิลาแลงแล้วพอกด้วยปูนปั้น
ทำเป็นกลีบบัวซ้อนกันสามชั้น กลีบดอก ๒ ชั้น
เรียบไม่มีลวดลาย ส่วนชั้นที่สาม แสดงรายละเอียด
ของกลีบดอก เหนือขึ้นไปเป็นลายกนก กลีบขนุน
ปรางค์สามารถเทียบได้กับโบราณวัตถุบางชิ้น
ที่พบเนินทางพระเช่นกัน สันนิษฐานว่าน่าจะเป็น
ส่วนประดับ หรือใช้คั่นระหว่างภาพสลักเล่าเรื่องบน
ศาสนสถาน นอกจากนี้ ยังพบกลีบขนุนปรางค์
ที่ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี

สภาพ สมบูรณ์

กลีบบัว

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๓๘ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๑๑๐ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๑๙ ซม. ความกว้าง ๑๙ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด ด้านล่างขอบกลีบ และมีชิ้นส่วนหักหายไป

ลักษณะ

กลีบบัว ลักษณะกลีบบัวทรงสามเหลี่ยม มีเกสรตรงบริเวณกึ่งกลาง สามารถเปรียบเทียบกับงานประดับหัวเสาของซุ้มจระนำ เช่น เจดีย์วัดกุฎีดง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นอิทธิพลสมัยทวารวดี จากภาคกลางขึ้นไปทางภาคเหนือในสมัยของพระนางจามเทวี โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองลพบุรี และที่งานประดับลวดบัวรัดเกล้าของฐานหน้ากระดานของปราสาท นอกจากนี้สามารถเทียบลายนี้ได้ทั่วไปของศาสนสถานอิทธิพลขอม และบนงานศิลปกรรมของไทยในสมัยหลังด้วยเช่นกัน เช่น สมัยสุโขทัยและอยุธยา เป็นต้น

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชูก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม
๒๕๔๓

สภาพ

ชำรุด สีกกร่อนทั่วไป

ลวดลายพันธุ์พฤกษา

เลขทะเบียน	๓๓ / ๒๒๒ / ๒๕๔๓
เลขทะเบียนเดิม	๓๕ / ๒๒
ขนาด	ความสูง ๓๐ ซม. ความกว้าง ๕๓ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

ลวดลายพันธุ์พฤกษา ภายในกรอบสามเหลี่ยม ด้านในทำเป็นลายกลีบบัวซ้อนกันสองชั้น
ด้านนอกทำเป็นลายกลีบบัวสามเหลี่ยมยอดแหลมประดับเต็มพื้นที่ มีทั้งลายที่มีความยาวเต็มพื้นที่
และลายขนาดเล็ก ตรงกลางทำเป็นลายดอกไม้กลมมีเกสร

กลีบขนุน

เลขทะเบียน ๓๓ / ๒๑๕ / ๒๕๔๓

เลขทะเบียนเดิม ๖๗ / ๒๒

ขนาด ความสูง ๔๖ ซม.
ความกว้าง ๓๑ ซม.

วัสดุ ปูนปั้น

ศิลปะ ลพบุรี
พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เส้นทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม
๒๕๒๒ ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
อุททอง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

ลักษณะ

กลีบขนุน ติดอยู่กับรูปบุคคลขนาดเล็กประทับยืน ลักษณะในท่ารำหรือดัดตน
แขนทั้งสองจับบั้นเอว ลำตัวแอ่น สวมสร้อยคอ ต้มหูกกลม กลีบขนุนในศิลปะขอมเรียกว่า
บรรพแถลง พัฒนามาจากรูปนาคปัก เป็นส่วนประดับมุมของชั้นลดหลั่น และลวดลายประดับ
บรรพแถลง มีความหมายอีกนัยหนึ่งว่า เป็นรูปแบบจำลองอาคารที่สามารถมองเห็นจากด้านหน้า
ช่างไทยได้ปรับปรุงมาประดับเจดีย์ทรงปราสาท เรียกกลีบขนุนนี้ว่า กลีบขนุน ซึ่งกลีบขนุนปราสาทนี้พัฒนา
ต่อมาในงานของปราสาทสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ฯลฯ

สภาพ

ชำรุด รูปบุคคลบริเวณมือทั้งสอง และลำตัวส่วนล่างชิ้นส่วนหักหายไป

ประวัติ

พบจากการขุดแต่งโบราณสถาน
เนินทางพระ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี ย้ายมาจากพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ อุทอง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม
๒๕๔๘

สภาพ สมบูรณ์

กลีบขนุน

เลขทะเบียน	๓๓ / ๖๐ / ๒๕๔๘
เลขทะเบียนเดิม	๖๑ / ๒๕๒๒
ขนาด	ความสูง ๖๐ ซม. ความกว้าง ๕๐ ซม.
วัสดุ	ปูนปั้น
ศิลปะ	ลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๘

ลักษณะ

กลีบขนุน มีลักษณะการปั้นลายประณีตสวยงาม

The iconography of ancient sculptures found at Noen Thang Phra historic site in Sam Chuk district infers that this place was once the centre of 'Suvarnapura Town' which was mentioned in Jayavarman VII's inscription.

All these sandstone, bronze and stucco sculptures demonstrating Bayon art in 15th Century A.D. are believed to be created mainly for religious purposes in Mahayana Buddhism. Currently, these ancient sculptures have been kept at Suphan Buri National Museum.

Most of sculptures found at Noen Thang Phra ancient site are stucco. Yet, it is still unknown which part of this religious place these stuccoes would be placed since the construction itself was completely destroyed with no evidences left for tracing, while many pieces of these stuccoes were mostly damaged. Still, the iconography of these ancient sculptures indicates that the sculptors had determined to blend the style of Lopburi art influenced by Bayon civilization with formerly predominant Tavaravadi style.

However, a number of ancient sculptures also discovered here demonstrate unique characters of Sukhothai art during 13th-14th Century A.D. such as oval face, curved eyebrow, prominent nose and smiling lip. Apart from Sukhothai-styled sculptures, there was also a discovery of bronze Buddha statue in U-thong style consisting of square-forehead, high cheekbones, having small knots on head and slanting robe with its edge leaning on his left hand.

In addition, some Buddha sculptures with uncommon facial expression and postures were also found here. Meanwhile, the discovery of Persian-look human statues denotes the variety of nationalities of travelers to this area, and show of the significance of Noen Thang Phra as a destination for overseas traveler at the same time.

Some strange sculptures with uncommon characteristics found at this site include Apsara, a Khmer-styled female figure in strange posture with her arms rising up and legs pointing behind as if she is flying. Another remarkable ancient object of same kind is Phra Serd Khon Nok - a typical Buddha statue with feather-like headdress which was influenced by Pala art that spread out from India to Bagan in Myanmar and northern Thailand respectively.

In conclusion, we can say that the ancient sculptures at Noen Thang Phra historic site in Sam Chuk district of Suphan Buri province obviously have mixed styles of art; namely Lopburi style influenced by Khmer civilization and formerly existed folk art of Tavaravadi style in combination with subsequent Thai art during 13th-14th Century A.D., by this time Khmer empire had been deteriorated and many new regions had been established.

These ancient artifacts also showcase the development of technology and style of art descended from ancient Tavaravadi to Sukhothai until early Ayutthaya period.

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. **จารึกสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๗.

กรมศิลปากร. **“ความก้าวหน้าในการศึกษาโบราณคดีและเมืองโบราณในวัฒนธรรมทวารวดี.”**

เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา ระหว่างวันที่ ๒๔-๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๖ (อัดสำเนา).

กรมศิลปากร. **ทุ่งเศรษฐี โบราณสถานทวารวดีชายฝั่งทะเลเพชรบุรี**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด, ๒๕๔๓.

กรมศิลปากร. **ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ: สารรังสรรค์, ๒๕๔๒.

กรมศิลปากร. **พระเศนศ เทพเจ้าแห่งศิลปวิทยา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), ๒๕๔๕.

กรมศิลปากร. **พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), ๒๕๔๒.

กรมศิลปากร. **พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลับลิชชิ่ง, ๒๕๔๖.

กรมศิลปากร. **พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทองและเรื่องราวสุวรรณภูมิ**.

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), ๒๕๕๐.

กรมศิลปากร. **เมืองสิงห์และปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี**. กรุงเทพฯ: โมเดิร์นเพรสจำกัด, ๒๕๓๐.

กรมศิลปากร. **หนังสือนำชมอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์**. กรุงเทพฯ: คัมปาย อิมเมจจิง, ม.ป.ป.

กรมศิลปากร. **วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดราชบุรี**. ม.ป.ป. ๒๕๕๒

มหาดไทย. กระทรวง **ประวัตินครไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสุพรรณบุรี**. สุพรรณบุรี: มนัสการพิมพ์, ๒๕๒๘.

เชษฐา ดิงสัญชลี. **ประวัติศาสตร์ศิลปะอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รูปแบบ พัฒนาการ ความหมาย**.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส, ๒๕๕๘.

นิภา จันทมาลา. **“ข้อคิด(ใหม่) บางประการเกี่ยวกับประติมากรรมนันทนทางพระ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลศิลปะพม่า.”** รายงานประกอบการเรียนวิชาศิลปะในประเทศไทย พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๘ สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีการศึกษา ๑/๒๕๕๓

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. **เมืองสุพรรณภูมิ**. เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี เรื่อง จากทวารวดีถึงสุวรรณภูมิ: หลักฐานและข้อมูลใหม่ทางโบราณคดี วันที่ ๑๖-๑๗ กันยายน ๒๕๕๒, (อัดสำเนา).

มหาวิทยาลัยศิลปากร. **คณะโบราณคดี แหล่งโบราณคดีในภาคตะวันตก**. เนื่องในโอกาสคล้ายวันสถาปนา

มหาวิทยาลัยศิลปากร ครบรอบ ๕๘ ปี กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔.

รายงานการขุดค้นโบราณสถานนันทนทางพระ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี(อัดสำเนา). นักศึกษาปริญญาโท ปีที่ ๑ สาขาวิชาโบราณคดีประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รัตนา หนูน้อย. **“ฐานะของเมืองสุพรรณบุรีในประวัติศาสตร์อยุธยาระหว่างพ.ศ. ๑๘๙๓-๒๒๓๑”**

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

วรพร พรหมใจรักษ์. **บทบาทและความสำคัญของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) ที่มีต่อเมืองสุพรรณบุรี**. เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ โบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี เรื่องจากทวารวดีถึงสุวรรณภูมิ: หลักฐานและข้อมูลใหม่ทางโบราณคดี วันที่ ๑๖-๑๗ กันยายน ๒๕๕๒, (อัดสำเนา).

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. **ทวารวดี ศิลปกรรมยุคแรกเริ่มในดินแดนไทย**. เอกสารคำสอนรายวิชา ๓๓๓๔๐๓

ศิลปะในประเทศไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๖-๑๔ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๖. (อัดสำเนา).

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. **พระพุทธรูปสำคัญและพระศิลปในดินแดนไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๕๔

ศรีจักร วัลลิโกดม. **“เส้นทางพระ: พุทธสถานมหายานที่สามชุก.”** เมืองโบราณ. ๙,๒

(เมษายน- กรกฎาคม ๒๕๒๖): ๔๖-๕๑.

สรศักดิ์ จันทน์วัฒนกุล. **ประวัติศาสตร์ และศิลปะแห่งอาณาจักรขอมโบราณ.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๕๑.

สรศักดิ์ จันทน์วัฒนกุล. ๓๐ ปราสาทในเมืองพระนคร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๕๒.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. **“ความก้าวหน้าในการศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์สมัยโบราณ” ศิลปวัฒนธรรม** ๒,๙ (กรกฎาคม ๒๕๒๔): ๗๕-๗๙.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. **ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศใกล้เคียง.** กรุงเทพฯ: พรินต์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๓๘

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. **“พระพุทธรูปสัมฤทธิ์สมัยศรีวิชัย หรือหริภุญชัยในพิพิธภัณฑสถานเมืองโบราณ.”**

เมืองโบราณคดี. ๒,๓ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๒๙): ๑๗-๒๓.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. **ศิลปะขอม.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๙.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. **ศิลปะในประเทศไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘.

สุรพล ดำริห์กุล. **ประวัติศาสตร์และศิลปะหริภุญชัย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๔๓.

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว. **“เส้นทางพระ แหล่งโบราณคดีเขมรแบบบายอนในจังหวัดสุพรรณบุรี.”**

เมืองโบราณ. ๑๓, ๓-๔ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๓๐): ๗๒-๗๗

สันติ เล็กสุขุม. **พัฒนาการของลายไทย: กระหนกกับเอกลักษณ์ไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๕๓.

สันติ เล็กสุขุม. **ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย.** พิมพ์ครั้งที่สอง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๔๗.

สันติ เล็กสุขุม. **ศิลปะอยุธยา.** กรุงเทพฯ: ด้านสถาปัตย์พิมพ์, ๒๕๔๖.

ขอขอบคุณที่อนุเคราะห์ภาพโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ

- ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี จังหวัดราชบุรี
- หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี
- หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
- หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาษาอังกฤษ

Albanese, Marilla. **Angkor: Splendors of the Khmer Civilization,**

Claek, Joyce. **Bayon: New Perspectives.** Bangkok Printing Company Limited, 2007.

Freeman, Michael and Jacques, Claude. **Ancient Angkor.** Sirivatana Interprint Public Co., Ltd, 1999.

การศึกษารูปแบบประติมากรรม
จากแหล่งโบราณคดี
เนินทางพระ

อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี